

RTJ 11 ÄRIÜHENDUSED NING TÜTAR- JA SIDUSETTEVÕTETE KAJASTAMINE

SISUKORD	punktid
EESMÄRK JA KOOSTAMISE ALUSED	1-2
RAKENDUSALA	3-4
MÕISTED	5-10
ÄRIÜHENDUSTE KAJASTAMINE KONSOLIDEERITUD ARUANNETES	11-59
Üldised põhimõtted – ostumeetod ja korrigeeritud ostumeetod	11-18
Ostumeetod	19-49
Ostumeetodi rakendamine	19-25
Omandatud osaluse soetusmaksumuse määramine	26-33
Omandatud netovara ja selle õiglase väärtuse määramine	34-43
Firmaväärtuse arvestus	44-46
Negatiivse firmaväärtuse arvestus	47-49
Äriühendused ühise valitseva mõju all olevate ettevõtete vahel – korrigeeritud ostumeetod	50-55
Ühinemised ja jagunemised	56-59
TÜTAR- JA SIDUSETTEVÕTETE KAJASTAMINE	60-101
Kajastamise põhimõtted konsolideeritud ja konsolideerimata aruannetes	60-64
Konsolideerimine	65-85
Konsolideeritud aruannete koostamine	65-69
Konsolideerimise üldpõhimõtted	70-76
Välismaal asuvate äritegevuste konsolideerimine	77-85
Soetusmaksumuse meetod	86-88
Kapitaliosaluse meetod	89-99
Õiglase väärtuse meetod	100-101
TÜTAR- JA SIDUSETTEVÕTE MÜÜK	102-103
VÕRDLUS SME IFRS-GA	104-110

**LISA 1 – OSTUMEETODI RAKENDAMINE NING TÜTAR- JA
SIDUSETTEVÕTETE KAJASTAMINE**

**LISA 2 – ÄRIÜHENDUSED ÜHISE VALITSEVA MÕJU ALL OLEVATE
ETTEVÕTETE VAHEL**

**LISA 3 – KAPITALIOSALUSE MEETODI RAKENDAMINE
OMAKAPITALI MÕJUTAVATE TEHINGUTE PUHUL**

LISA 4 – NÄITED TEHINGUTE KOHTA VÄHEMUSOSALUSEGA

EESMÄRK JA KOOSTAMISE ALUSED

1. Käesoleva Raamatupidamise Toimkonna juhendi RTJ 11 „Äriühendused ning tütar- ja sidusettevõtete kajastamine” eesmärgiks on sätestada reeglid äriühenduste arvestuseks ning tütar- ja sidusettevõtete kajastamiseks Eesti finantsaruandluse standardi kohaselt koostatavates konsolideeritud ja emettevõtte raamatupidamise aastaaruannetes (edaspidi ka *raamatupidamise aruanne*). Eesti finantsaruandluse standard on rahvusvaheliselt tunnustatud arvestuse ja aruandluse põhimõtetele tuginev avalikkusele suunatud finantsaruandluse nõuete kogum, mille põhinõuded kehtestatakse raamatupidamise seadusega ning mida täpsustab raamatupidamise seaduse § 34 lõike 4 alusel kehtestatud valdkonna eest vastutava ministri määrus (edaspidi *toimkonna juhend* või lühendatult *RTJ*).

2. RTJ 11 lähtub SME IFRS-i peatükkidest 9 „Konsolideeritud ja konsolideerimata finantsaruanded” („*Consolidated and Separate Financial Statements*”), 14 „Investeeringud sidusettevõtetesse” („*Investments in Associates*”), 15 „Investeeringud ühisettevõtmistesse” („*Investments in Joint Ventures*”), 19 „Äriühendused ja firmaväärtus” („*Business Combinations and Goodwill*”), 22 „Kohustised ja omakapital” („*Liabilities and Equity*”) ja 30 „Välisvaluutaarvestus” („*Foreign Currency Translation*”) ning peatükis 2 „Põhimõtted ja alusprintsüübid” („*Concepts and Pervasive Principles*”) ja „Terminite sõnastikus” („*Glossary of Terms*”) sätestatud mõistetest. Juhend sisaldab viiteid konkreetsetele SME IFRS-i paragrahvidele, mille juhendi nõuded tuginevad. RTJ 11 võrdlus SME IFRS-ga on toodud punktides 104-110. Valdkondades, kus RTJ 11 ei täpsusta mingit spetsiifilist arvestuspõhimõtet, kuid see on reguleeritud SME IFRS-s, on soovitatav lähtuda SME IFRS-s kirjeldatud arvestuspõhimõttest.

RAKENDUSALA

3. ***RTJ 11 „Äriühendused ning tütar- ja sidusettevõtete kajastamine” tuleb rakendada:***

(a) äriühenduste arvestusel konsolideeritud aastaaruannetes (punktid 11-59);

(b) konsolideeritud aastaaruannete koostamisel (punktid 65-85); ja

(c) tütar- ja sidusettevõtete kajastamisel konsolideeritud ja konsolideerimata aastaaruannetes (punktid 60-64 ja 86-101).

4. Käesolevat juhendit rakendatakse eelkõige kasumit taotlevate tütar- ja sidusettevõtete omandamisel ja edasisel kajastamisel investori aruannetes. Käesolevas juhendis kirjeldatud põhimõtteid rakendatakse ka kasumit mittetaotlevate organisatsioonide ja asutuste omandamisel ja edasisel kajastamisel investori aruannetes niivõrd, kui võrd antud juhend ei ole vastuolus muude antud raamatupidamiskohustuslaste arvestust reguleerivate õigusaktidega ning tagab asjakohase ja tõepärase informatsiooni esituse.

MÕISTED

5. Käesolevas juhendis kasutatakse mõisteid alljärgnevas tähenduses:

Äriühendus on majandustehing, mille tulemusena:

- (a) üks ettevõtte saavutab teise ettevõtte üle valitseva mõju (nt piisavalt suure hulga teise ettevõtte aktsiate omandamise teel) eeldusel, et omandatud ettevõtte sisaldab üht või enamat äritegevust; või
- (b) üks ettevõtte omandab teise ettevõtte või äritegevuse varad või kohustised või netovara või osa nendest ning võtab üle nende varade või kohustistega või netovaraga seotud äritegevuse. (SME IFRS 19.3)

Valitsev mõju on võime otsustada teise ettevõtte (tütarettvõtte) või äritegevuse finants- ja äripoliitika üle. (SME IFRS 9.4, 19.9)

Oluline mõju on võime osaleda investeerimisobjekti (sidusettevõtte) finants- ja äritegevust puudutavate otsuste langetamisel, omamata valitsevat mõju nende otsuste üle. (SME IFRS 14.3)

Sidusettevõtte on ettevõtte, mille üle investoril on oluline mõju ja mis ei ole investori tütarettvõtte. (SME IFRS 14.2)

Tütarettvõtte on ettevõtte, mille üle teisel ettevõttel (emaettevõtte) on valitsev mõju. (SME IFRS 9.4)

Emaettevõtte on ettevõtte, millel on üks või enam tütarettvõtet. (SME IFRS terminite sõnastik)

Kontsern on emaettevõtte koos kõigi tema tütarettvõtetega. (SME IFRS terminite sõnastik)

Konsolideeritud raamatupidamisaruanded on kontserni raamatupidamisaruanded, mis on esitatud nii, nagu oleks tegemist ühe ettevõttega. (SME IFRS terminite sõnastik)

Vähemusosalus on see osa tütarettvõtte netovarast ja aruandeaasta puhaskasumist või -kahjumist, mis ei kuulu otseselt ega kaudselt (teiste tütarettvõtetega kaudu) emaettevõttele. (SME IFRS terminite sõnastik)

Õiglase väärtus on summa, mille eest on võimalik vahetada vara või arveldada kohustist teadlike, huvitatud ja sõltumatute osapoolte vahelises tehingus. (SME IFRS 2.34 (b))

Äritegevus on omavahel seotud kogum tegevustest, mida viiakse läbi, ja (neto)varadest, mida juhitakse, eesmärgiga saada:

- (a) investoritele tulu; või
- (b) madalamaid kulutusi või muud majanduslikku kasu. (SME IFRS terminite sõnastik)

6. Käesolev juhend lähtub mõistete „sidusettevõtte”, „tütarettevõtte”, „emaettevõtte” ja „kontsern” defineerimisel SME IFRS-i ja raamatupidamise seaduse käsitlusest, mis defineerivad ülaltoodud mõisteid läbi valitseva või olulise mõju, sõltumata sellest, kas ja kui suur on osalus teise ettevõtte aktsia- või osakapitalis. Seega võivad mõistete „tütarettevõtte”, „emaettevõtte” ja „kontsern” tähendused käesolevas juhendis teatud juhtudel erineda mõistete „tütarettevõtte”, „emaettevõtte” ja „kontsern” tähendustest äriseadustikus. Raamatupidamise seaduses kasutatakse mõistete „tütarettevõtte”, „emaettevõtte” ja „kontsern” asemel mõisteid „konsolideeritav üksus”, „konsolideeriv üksus” ja „konsolideerimisgrupp”, et eristada neid äriseadustikus kasutatavatest mõistetest „tütarettevõtte”, „emaettevõtte” ja „kontsern” ning kohaldada neid ka kasumit mittetaotlevatele raamatupidamiskohustuslastele. Käesolevas juhendis kasutatakse mõisteid „tütarettevõtte”, „emaettevõtte” ja „kontsern” samades tähendustes nagu raamatupidamise seaduses mõisteid „konsolideeritav üksus”, „konsolideeriv üksus” ja „konsolideerimisgrupp”.

7. Käesoleva juhendi kohaselt loetakse tütarettevõtteks kõiki ettevõtteid, mille üle teisel ettevõttel (emaettevõttel) on valitsev mõju. Valitseva mõju olemasolu eeldatakse juhul kui emaettevõtte omanduses on otse või tütarettevõtete kaudu rohkem kui 50% tütarettevõtte hääleõigusest, v.a erandjuhud kui on võimalik selgelt tõendada, et sellise hääleõigusega ei kaasne valitsevat mõju. Valitsev mõju eksisteerib ka siis, kui emaettevõttele kuulub tütarettevõttes 50% või vähem hääleõigusest, kuid emaettevõtte (SME IFRS 9.5):

- (a) omab tegelikku valitsevat mõju rohkem kui 50% hääleõiguse üle kokkuleppe alusel teiste investoritega;
- (b) omab ettevõtte finants- ja tegevuspoliitika üle valitsevat mõju põhikirja või lepingu alusel;
- (c) suudab määrata või tagasi kutsuda enamust tegevjuhtkonna ja kõrgema juhtorgani (nt äriühingu juhatause ja nõukogu) liikmetest; või
- (d) suudab määrata tegevjuhtkonna ja kõrgema juhtorgani koosolekute otsuseid.

8. Käesoleva juhendi kohaselt loetakse sidusettevõteteks kõiki ettevõtteid, mille üle investorettevõtte omab olulist, kuid mitte valitsevat mõju. Käesoleva juhendi kohaselt loetakse sidusettevõteteks ka neid ettevõtteid, mida SME IFRS käsitleb ühisettevõtetena (ettevõtted, mille tegevuse üle on omanikel ühine valitsev mõju). Olulise mõju olemasolu eeldatakse juhul kui investorettevõtte omanduses on otse või tütarettevõtete kaudu rohkem kui 20% sidusettevõtte hääleõigusest, v.a erandjuhud kui on võimalik selgelt tõendada, et sellise hääleõigusega ei kaasne olulist mõju. Erandjuhtudel võib oluline mõju esineda ka väiksema kui 20%-lise osaluse korral. (SME IFRS 14.3) Olulise mõju olemasolu iseloomustavad tavaliselt järgmised asjaolud:

- (a) esindatus investeerimisobjekti tegevjuhtkonnas või kõrgemas juhtorganis;
- (b) osalemine investeerimisobjekti äripoliitiliste otsuste tegemisel;
- (c) olulised tehingud investori ja investeerimisobjekti vahel;
- (d) investori ja investeerimisobjekti juhtkondade osaline kattumine;
- (e) tehnilise informatsiooni vahetamine investori ja investeerimisobjekti vahel.

9. Valitseva või olulise mõju olemasolu kindlakstegemisel võetakse arvesse ka optioone või konverteeritavaid instrumente, mida on koheselt võimalik aktsiateks vahetada ilma täiendavate tingimusteta. (SME IFRS 9.6, 14.8 (b))

Näide 1 – Optsioonide arvestamine valitseva mõju olemasolu kindlakstegemisel

Ettevõtte A omab 40% aktsiaosalust ettevõttes B. Lisaks on A-l optioon soetada täiendavalt 20% ettevõtte B aktsiatest. Optioon on koheselt realiseeritav, s.t sellega ei ole seotud täiendavaid tingimusi. Hääleõigus aktsionäride koosolekul jaguneb vastavalt aktsiaosalustele (s.t A-l on hetkel 40% häältest ja pärast optiooni realiseerimist oleks 60% häältest). A-l on õigus nimetada üks liige kolmeliikmelisse nõukogusse (pärast optiooni realiseerimist saab ta nimetada kaks liiget kolmest). Nii aktsionäride kui nõukogu koosolekul saab otsuseid vastu võtta lihthäälteenamusega.

Kuna A-l on võimalik saavutada valitsev mõju optiooni realiseerimisel ning optiooni saab realiseerida piiranguteta, omab ettevõtte A ettevõtte B üle valitsevat mõju, kuigi hetkel on aktsiaosalus 40%. A peab B rida-realt konsolideerima ning vähemusosalusele jaotama 60% kuni optiooni realiseerimiseni.

10. Kuigi enamasti on tütar- ja sidusettevõtete kasumit taotlevad raamatupidamiskohustuslased, võivad teatud juhtudel tütar- ja sidusettevõtte definitsioonile vastata ka kasumit mittetaotlevad raamatupidamiskohustuslased (nt sihtasutused ja mittetulundusühingud). Valitseva ja olulise mõju määramisel kasumit mittetaotlevate raamatupidamiskohustuslaste puhul lähtutakse lisaks eespool nimetatud kriteeriumitele ka asjaolust, millisele raamatupidamiskohustuslasele lähevad üle kasumit mittetaotleva raamatupidamiskohustuslase varad selle likvideerimisel.

ÄRIÜHENDUSTE KAJASTAMINE KONSOLIDEERITUD ARUANNETES

Üldised põhimõtted – ostumeetod ja korrigeeritud ostumeetod

11. *Äriühendusi kajastatakse ostumeetodil. (SME IFRS 19.6) Erandiks on ühise valitseva mõju all olevate ettevõtete vahel toimuvad äriühendused, mida kajastatakse korrigeeritud ostumeetodil.*

12. Äriühenduse kontseptsiooni rakendatakse kontserni konsolideeritud aruannetes tütar- ja sidusettevõtete kajastamisel. Kuigi olulise mõju omandamine teises ettevõttes (sidusettevõttes) ei vasta äriühenduse mõistele, rakendatakse kapitaliosaluse meetodil kajastatavate sidusettevõtete soetamisel äriühendusega sarnaseid arvestuspõhimõtteid. Emaettevõtte konsolideerimata aruannetes kajastatakse omandatud tütar- ja sidusettevõtete aktsiaid (osasid) vastavalt punktides 60-64 kirjeldatule.

13. Kõiki sõltumatute osapoolte vahel toimuvaid äriühendusi kajastatakse ostumeetodil. Ostumeetodi rakendamist on kirjeldatud punktides 19-49.

14. Juhul kui äriühendus toimub ettevõtete vahel, mille üle ühel ja samal isikul või ühel ja samal isikute rühmal on valitsev mõju, ei pruugi äriühendus toimuda turutingimustel, mistõttu tavapärase ostumeetodi rakendamine ei pruugi objektiivselt peegeldada toimunud tehingu sisu. Ühise valitseva mõju all olevate ettevõtete vahel toimuvaid äriühendusi kajastatakse korrigeeritud ostumeetodil. Korrigeeritud ostumeetodi rakendamist on kirjeldatud punktides 50-55.

15. Äriühenduse käigus võidakse omandada teise ettevõtte aktsiaid (osasid) või teise ettevõtte kõik varad ja kohustised või osa teise ettevõtte varadest ja kohustistest, eeldusel, et need koos moodustavad ühe või mitu äritegevust. (SME IFRS 19.4, 19.5) Asjaolu, kas äriühenduse käigus omandatakse teise ettevõtte aktsiaid (osad) või varad ja kohustised, ei mõjuta äriühenduse arvestuspõhimõtet ega kajastamispõhimõtteid konsolideeritud aruannetes. Konsolideerimata aruannetes kajastatakse omandatud aktsiaid (osasid) vastavalt punktis 63 kirjeldatule, kui aga omandatakse ainult varad ja kohustised, siis liidetakse need rida-realt omandava ettevõtte bilanssi.

16. Äriühenduse tulemusena võivad äriühenduses osalevad ettevõtted ühineda juriidiliselt üheks ettevõtteks, kuid nad võivad jätkata oma äritegevust ka eraldi juriidiliste isikutena (ema- ja tütarettevõttena). Asjaolu, kas äriühenduses osalevad ettevõtted ühinevad juriidiliselt või jätkavad tütar- ja emaettevõttena, ei mõjuta äriühenduse arvestuspõhimõtet ega kajastamispõhimõtteid konsolideeritud aruannetes. Konsolideerimata aruannetes kaasatakse ettevõtete juriidilisel ühinemisel ühendatava ettevõtte varad ja kohustised rida-realt ühendava ettevõtte bilanssi (vt ka ühinemist käsitlevaid punkte 56-57); ettevõtete jätkamisel eraldi juriidiliste isikutena kajastatakse omandatud aktsiaid vastavalt punktides 60-64 kirjeldatule.

17. Emaettevõtte ühinemine tema 100%-lise tütarettevõttega ei ole äriühendus käesoleva juhendi mõistes, kuna ema- ja tütarettevõtte olid juba enne ühinemist üks aruandev üksus. Selliste ühinemiste mõju emaettevõtte raamatupidamise aruannetele on käsitletud käesoleva juhendi punktides 56-57.

18. Äriühenduseks ei loeta ka vähemusosaluse soetust, s.t sellist tehingut, mille käigus juba emaettevõtte valitseva mõju all olevas ettevõttes vähemusosalus väheneb. Vähemusosalusega tehingute kajastamist on käsitletud käesoleva juhendi punktis 76.

Ostumeetod

Ostumeetodi rakendamine

19. *Ostumeetodi rakendamine hõlmab järgmisi samme (SME IFRS 19.7, 19.17):*

(a) omandaja ja omandamise kuupäeva määramine;

(b) äriühenduse soetusmaksumuse määramine; ja

(c) soetusmaksumuse jagamine omandatud varade, kohustiste ja tingimuslike kohustiste (ehk omandatud netovara) suhtes kajastatavatele eraldistele omandamiskuupäeva seisuga.

20 Ostumeetodi rakendamist iseloomustab järgmine valem:

Omandatud osaluse soetusmaksumus

- Omandatud netovara õiglane väärtus

= Firmaväärtus

21. Omandatud osaluse soetusmaksumuse arvestust on käsitletud käesoleva juhendi punktides 26-33; omandatud netovara ja selle õiglase väärtuse määramist punktides 34-43 ning firmaväärtuse arvestust punktides 44-49.

22. Omandajaks loetakse ettevõtet, mis omandab valitseva mõju omandatava ettevõtte või äritegevuse üle. (SME IFRS 19.8)

23. Omandamise kuupäevaks loetakse päev, millal sisuline valitsev mõju omandatava ettevõtte või äritegevuse üle läheb üle omandajale. Kuna valitsev mõju on võime mõjutada teise ettevõtte või äritegevuse finants- ja tegevuspoliitikat nii, et saada sellest tegevusest majanduslikku kasu, ei pruugi valitseva mõju omandamiseks olla vajalik, et tehing oleks juriidiliselt lõpetatud. (SME IFRS 19.3, 19.17)

24. Lähtudes olulisuse printsiibist võib ostumeetodi rakendamisel aluseks võtta ka omandamise kuupäevale lähima kuulõpu bilansi, juhul kui see ei erine oluliselt omandamise kuupäeva bilansist.

25. Alates omandamise kuupäevast kajastab omandav ettevõtte osalust omandatud ettevõtte varades, kohustistes ja tingimuslikes kohustistes ning tekkinud firmaväärtust oma konsolideeritud bilansis ning osalust omandatud ettevõtte tuludes ja kuludes oma konsolideeritud kasumiaruandes. (SME IFRS 19.15, 9.18)

Omandatud osaluse soetusmaksumuse määramine

26. ***Omandatud osaluse soetusmaksumuseks loetakse omandamisel makstava tasu (s.o omandamise eesmärgil üleantava vara, võetud kohustise ja omandaja poolt emiteeritud omakapitaliinstrumentide) õiglast väärtust ning omandamisega otseselt seotud väljaminekuid. (SME IFRS 19.11)***

27. Juhul kui osaluse omandamisel tasutakse järeelmaksuga, loetakse soetusmaksumuseks makstava tasu nüüdisväärtust. (SME IFRS 23.5)

28. Juhul kui osaluse omandamine toimub sellel eesmärgil emiteeritud omandaja aktsiate eest, loetakse soetusmaksumuseks emiteeritud aktsiate õiglast väärtust. Õiglase väärtuse parimaks indikatsiooniks on aktsiate turuhind. Juhul kui omandava ettevõtte aktsiate turuhind ei ole usaldusväärselt määratletav, kasutatakse soetusmaksumuse määramisel ühte alljärgnevatest meetoditest, sõltuvalt sellest, kumb annab usaldusväärsema tulemuse:

- (a) omandamisel emiteeritavate aktsiate proportsionaalne osalus omandava ettevõtte õiglases väärtuses (nt hinnatuna diskonteeritud rahavoogude meetodil); või
- (b) omandatud aktsiate proportsionaalne osalus omandatava ettevõtte õiglases väärtuses (nt hinnatuna diskonteeritud rahavoogude meetodil).

29. Juhul kui omandajal oli omandatud ettevõttes varasem osalus, kuid puudus valitsev mõju (s.t omandatud ettevõtte oli omandaja sidusettevõtte või finantsinvesteering), loetakse varasema osaluse õiglast väärtust omandamiskuupäeva seisuga samuti osaks omandatud osaluse soetusmaksumusest. Vahe varasema osaluse bilansilise väärtuse ja õiglase väärtuse vahel omandamiskuupäeva seisuga kajastatakse kasumi või kahjumina kasumiaruandes. (SME IFRS 14.8 (i) (i))

30. Näideteks omandamisega otseselt seotud väljaminekutest on nõustajatele makstud tasud (nt omandatava ettevõtte *due diligence*'i eest), notaritasud, riigilõivud ja muud kulutused, ilma milleta ei oleks tehing tõenäoliselt aset leidnud. Osaluse omandamise

finantseerimise eesmärgil finantskohustiste võtmise või omakapitaliinstrumentide emiteerimisega kaasnevaid kulusi ei käsitleta omandamisega otseselt seotud väljaminekutena. Selle asemel võetakse need arvesse kohustise ja omakapitaliinstrumentide esmakordsel kajastamisel vastavalt RTJ-le 3 „Finantsinstrumendid”.

31. Juhul kui osaluse omandamisel makstav tasu sõltub teatud lisatingimustest, hinnatakse omandamise kuupäeval nende lisatingimuste tõenäolist mõju ostuhinnale ja kajastatakse omandatud osaluse soetusmaksumus, eeldusel, et tasu maksmine on tõenäoline ning tasu suurust saab usaldusväärselt mõõta. (SME IFRS 19.12) Hilisemaid ostuhinna korrigeerimisi kajastatakse omandatud osaluse soetusmaksumuse korrigeerimisena. (SME IFRS 19.13)

32. Näideteks ostuhinda mõjutavatest lisatingimustest on tasu sõltumine omandatava ettevõtte käibest, kasumist, EBIDTA-st või muudest näitajatest teatud perioodi jooksul pärast omandamist.

33. Soetusmaksumuse määramisel võetakse arvesse lisatingimustest tulenevat tõenäolist täiendavat tasu, v.a juhul kui seda ei ole võimalik usaldusväärselt hinnata. Juhul kui omandamise kuupäeval tehtud esialgne hinnang osutub ebatäpseks, korrigeeritakse täiendava informatsiooni selgumisel omandatud osaluse soetusmaksumust, mis omakorda mõjutab omandamisel tekkinud firmaväärtuse summat.

Omandatud netovara ja selle õiglase väärtuse määramine

34. Omandatud netovara õiglase väärtuse moodustavad omandatud ettevõtte varade, kohustiste ja tingimuslike kohustiste, mis vastavad punktis 37 toodud kriteeriumitele, õiglase väärtus, millest on maha arvatud vähemusosalusele kuuluv osa netovara õiglasest väärtusest. (SME IFRS 19.14)

35. Soetusmaksumuse jagamiseks omandatud varade, kohustiste ja tingimuslike kohustiste õiglasele väärtusele koostatakse ostuanalüüs.

36. Ostuanalüüs on äriühenduse kajastamisel raamatupidamise algdokumendiks. Ostuanalüüs peab vastama raamatupidamise seaduses sätestatud algdokumendi nõuetele ning peab lisaks sisaldama alljärgnevat andmeid:

- (a) omandatava ettevõtte nimi ja omandamise kuupäev;
- (b) omandatud varade ja kohustiste bilansilised väärtused;
- (c) omandatud varade, kohustiste ja tingimuslike kohustiste õiglast väärtust ning selle hindamise alused;
- (d) vähemusosalusele kuuluv osa omandatud varade, kohustiste ja tingimuslike kohustiste õiglasest väärtuses;
- (e) omandatud netovara õiglase väärtus;
- (f) omandatud osaluse soetusmaksumus;
- (g) tekkinud positiivne või negatiivne firmaväärtus.

37. Omandamise kuupäeval kajastab omandav ettevõtte omandatava ettevõtte varad, kohustised ja tingimuslikud kohustised ostuanalüüsis (ja selle põhjal ka konsolideeritud aruannetes) eraldi objektidena, kui need sel kuupäeval eksisteerivad

(sõltumata sellest, kas need on omandatava ettevõtte bilansis kajastatud või mitte) ja vastavad järgmistele kriteeriumitele (SME IFRS 19.15, 19.18 (a)):

(a) varad (v.a immateriaalsed varad) - kui on tõenäoline, et omandaja saab sellest varast tulevikus majanduslikku kasu ning selle vara õiglast väärtust saab usaldusväärselt määrata;

(b) immateriaalsed varad - kui varaobjekti õiglast väärtust on võimalik usaldusväärselt määrata (vt ka RTJ 5 punkte 33–49);

(c) kohustised - kui on tõenäoline, et sellest kohustisest vabanemine nõuab tulevikus ressursidest loobumist ning selle kohustise õiglast väärtust saab usaldusväärselt määrata. Omandaja kajastab restruktureerimiseraldise vaid siis, kui omandataval ettevõttel on omandamise kuupäeval eksisteeriv kohustus seoses restruktureerimisega vastavalt RTJ-le 8 „Eraldised, tingimuslikud kohustised ja tingimuslikud varad”;

(d) tingimuslikud kohustised kui õiglast väärtust on võimalik usaldusväärselt määrata.

Näide 2 – Immateriaalsed varaobjektid, mis võetakse ostuanalüüsis eraldi arvele

Näiteid immateriaalsetest varadest, mille õiglast väärtust on võimalik usaldusväärselt määrata ja mida peab ostuanalüüsis eraldi varaobjektidena kajastama:

- kaubamärgid, mis on juriidiliselt kaitstud (registreeritud);
- registreeritud interneti domeeni nimed;
- kaubapakendid (unikaalne värv, kuju, disain), ajalehe pealdised;
- kliendinimekirjad, v.a juhul, kui konfidentsiaalsuse või muu lepingu alusel ei tohi ettevõtte seda informatsiooni müüa, rentida või muul viisil vahetada;
- kliendilepingud;
- autoriõigusega kaitstud kunstiga seotud immateriaalsed varad (näidendid, raamatud, ajalehed, ooperid, pildid jne);
- patenteeritud ja patenteerimata tehnoloogia;
- arvutitarkvara (juriidiliselt kaitstud);
- andmebaasid (kas juriidiliselt kaitstud või võimalusega neid andmebaase müüa, rentida või muul viisil vahetada):
- ärisaladused (valemid, retseptid jne).

38. Omandatud ettevõtte varade, kohustiste ja tingimuslike kohustiste õiglase väärtuse hindamisel lähtutakse alljärgnevatest üldreeglitest:

(a) väärtpaberid – turuväärtuses; juhul kui turuväärtus ei ole teada, siis õiglase väärtus hinnatuna mõne muu hindamismudeli alusel (nt diskonteeritud rahavoogude meetodil);

(b) nõuded – tõenäoliselt laekuva rahasumma nüüdsväärtuses (lühiajalisi nõudeid ei ole vaja diskonteerida; pikaajalisi nõudeid diskonteeritakse turuintressiga);

(c) varud:

i) kaubad ja valmistoodang – müügihinnas, miinus müügikulud ja omandava ettevõtte harilik kasumimarginaal sarnaste toodete müügil;

ii) lõpetamata toodang – valmistoodangu müügihinnas, miinus toote valmistamiseks vajalikud kulutused, müügikulud ja omandava ettevõtte harilik kasumimarginaal sarnaste toodete müügil;

iii) toore ja materjalid – asendusmaksumuses;

(d) maa ja hooned - turuväärtuses;

- (e) muud põhivarad - turuväärtuses; juhul kui turuväärtus pole usaldusväärset määratav, siis amortiseeritud asendusmaksumuses;
- (f) immateriaalsed varad - aktiivse turu olemasolul turuväärtuses; kui aktiivset turgu ei ole, siis summas, mida ollakse nõus nende varade eest maksuma sõltumatute osapoolte vahelises tehingus;
- (g) kohustised, k.a kahjulikud lepingud (vt mõistet RTJ 8 punktist 28) - maksmisele kuuluva rahasumma nüüdisväärtuses (lühiajalisi kohustisi ei ole vaja diskonteerida; pikaajalisi kohustisi diskonteeritakse turuintressiga);
- (h) tingimuslikud kohustised - summas, mida kolmas osapool oleks nõus maksuma tingimusliku kohustise ülevõtmise eest. See summa peab peegeldama kõiki ootusi võimalike tingimusliku kohustisega kaasnevate rahavoogude suhtes, mitte ainult kõige tõenäolisemat summat või eeldatavat maksimaalset või minimaalset rahavoogu. Edasisel kajastamisel peab omandav ettevõtte kajastama tingimuslikku kohustist suuremana kahest järgnevast (SME IFRS 19.21):
 - i) summas, milles oleks kohustis kajastatud vastavalt RTJ-le 8;
 - ii) summas, milles tingimuslik kohustis algselt kajastati, miinus vajadusel diskonteerimisest tekkinud kumulatiivne amortisatsioon.

39. Kuigi omandatud netovara õiglase väärtuse määramisel ei oma omandatud varade ja kohustiste n.ö vanad bilansilised väärtused teoreetiliselt mingit tähtsust, on need praktikas sageli aluseks ostuanalüüsi koostamisel, kuna varade ja kohustiste bilansilised väärtused võivad olla lähedased nende õiglasele väärtusele. Seetõttu võetakse ostuanalüüsi koostamisel tihti aluseks varade ja kohustiste bilansilised väärtused omandatud ettevõttes enne äriühenduse toimumist ning korrigeeritakse neid vajadusel erinevustega võrreldes nende õiglase väärtusega. Näide ostuanalüüsi koostamisest on toodud käesoleva juhendi lisas 1.

40 Juhul kui äriühenduse käigus omandatakse aktsiad, mitte netovara, ning omandatud tütarettevõtte jääb eraldi juriidilise isikuna edasi eksisteerima, ei kajastata ostuanalüüsis tehtavaid korrigeerimisi omandatud tütarettevõtte aruannetes. Omandava ettevõtte konsolideeritud aruannetes kajastatakse omandatud varasid ja kohustisi nende n.ö uutes, ostuanalüüsis määratud õiglastes väärtustes. Ostuanalüüsi käigus tehtud korrigeerimiste mõju konsolideeritud aruannetele on kirjeldatud käesoleva juhendi lisas 1.

41. Vähemusosalus omandatavas ettevõttes on vähemusosanikele kuuluv osa omandatava ettevõtte netovarade õiglastes väärtuses. Vähemusosalusele kuuluvat osa omandatava ettevõtte omakapitalis arvutatakse vastavalt omandaja tegelikule osalusele omandatava ettevõtte omakapitalis ning arvesse ei võeta aktsioptsioonide või konverteeritavate instrumentide võimalikku mõju. (SME IFRS 9.14) Selliste instrumentide mõju võetakse arvesse ainult määramaks, kas omandajal on valitsev mõju (vt käesoleva juhendi punkti 9). Näide vähemusosalusele kuuluva osa arvutamisest ostuanalüüsis ning vähemusosaluse edasisest kajastamisest konsolideeritud aruannetes on toodud käesoleva juhendi lisas 1.

42. Äriühenduse kajastamisel võib esineda situatsioone, kus omandatud ettevõtte varade, kohustiste ja tingimuslike kohustiste õiglast väärtust või omandatud osaluse soetusmaksumust saab määrata ainult esialgselt, kuna aruande koostamise hetkeks puuduvad piisavalt usaldusväärsed andmed nende täpseks määramiseks. Sellisel juhul

peab omandav ettevõtte äriühenduse esmakordsel kajastamisel lähtuma esialgselt hinnatud väärtustest. Korrigeerimisi nendes esialgsedes väärtustes tohib teha 12 kuu jooksul pärast omandamise kuupäeva, kajastades neid tagasiulatuvalt, nii nagu need oleksid tehtud juba omandamise kuupäeval (nt materiaalse põhivara õiglase väärtuse korrigeerimisel tuleb arvestada ka amortisatsiooni uuel õiglaselt väärtuselt selle perioodi osas, mis jääb omandamise kuupäeva ja õiglase väärtuse korrigeerimise kuupäeva vahele). Ühtlasi korrigeeritakse ka firmaväärtust või tuluna kajastatud negatiivset firmaväärtust ning eelmise perioodi võrdlusandmeid. (SME IFRS 19.19)

43. Pärast punktis 42 kirjeldatud esialgse kajastamise lõpuleviimist tohib ostuanalüüsi muuta vaid vigade korrigeerimiseks vastavalt RTJ-le 1 „Raamatupidamise aastaaruande koostamise üldpõhimõtted” (erandiks on korrigeerimised, mis tulenevad punktis 31 kirjeldatud lisatingimustest). (SME IFRS 19.19) Hinnangute muutuste mõju ei kajastata ostuanalüüsi korrigeerimisena, vaid kooskõlas RTJ 1 hinnangu toimumise perioodi või tulevaste perioodide tuluna või kuluna.

Firmaväärtuse arvestus

44. *Firmaväärtus on positiivne vahe omandatud osaluse soetusmaksumuse ja omandatud netovara õiglase väärtuse vahel. Omandamise kuupäeval kajastab omandaja oma konsolideeritud bilansis firmaväärtuse selle soetusmaksumuses immateriaalse varana. (SME IFRS 19.22)*

45. Äriühendusest tekkinud firmaväärtus peegeldab seda osa soetusmaksumusest, mis tasuti omandatud ettevõtte selliste varade eest, mida ei ole võimalik eristada ja eraldi arvele võtta.

46. Firmaväärtuse edasisel kajastamisel lähtutakse RTJ-s 5 „Materiaalsed ja immateriaalsed põhivarad“ punktides 44-49 kirjeldatud põhimõtetest.

Negatiivse firmaväärtuse arvestus

47. *Negatiivne firmaväärtus on negatiivne vahe omandatud osaluse soetusmaksumuse ja omandatud netovara õiglase väärtuse vahel.*

48. Negatiivne firmaväärtus tekib olukordades, kus omandatud osaluse soetusmaksumus on väiksem kui omandatud netovara õiglane väärtus. Sõltumatute osapoolte vahelistes tehingutes tekib sellist olukorda suhteliselt harva. Seetõttu tuleks enne negatiivse firmaväärtuse kajastamist omandava ettevõtte bilansis veenduda, et negatiivse firmaväärtuse tekkimine ei ole tingitud ühest alljärgnevast põhjusest:

(a) äriühendus toimus ühise valitseva mõju all olevate ettevõtete vahel, mistõttu ostuhind ei peegelda omandatud ettevõtte tegelikku väärtust. Sellises olukorras tuleb tavapärase ostumeetodi asemel rakendada korrigeeritud ostumeetodit (vt punktid 50-55);

(b) ostuanalüüsis on tehtud viga omandatud varade, kohustiste ja tingimuslike kohustiste õiglase väärtuse mõõtmisel või on äriühenduse soetusmaksumus valesti määratud. Sellises olukorras tuleb esmalt korrigeerida ostuanalüüsi. (SME IFRS 19.24 (a))

49. *Juhul kui äriühendusest tekib negatiivne firmaväärtus, siis peab omandav ettevõtte kajastama koheselt kogu negatiivse firmaväärtuse, mis jääb alles pärast*

punktis 48 kirjeldatud korrigeerimisi, konsolideeritud kasumiaruandes tuluna. (SME IFRS 19.24 (b))

Äriühendused ühise valitseva mõju all olevate ettevõtete vahel – korrigeeritud ostumeetod

50. Korrigeeritud ostumeetodi rakendamisel kajastatakse omandatud ettevõtte või äritegevuse varasid ja kohustisi omandava ettevõtte bilansis nende bilansilises väärtuses (s.t nagu omandatud varad ja kohustised olid kajastatud omandatud ettevõtte bilansis). Vahet omandatud osaluse soetusmaksumuse ja omandatud netovara bilansilise väärtuse vahel kajastatakse omandava ettevõtte omakapitali vähenemise või suurenemisenä.

51. Korrigeeritud ostumeetodi rakendamist iseloomustab järgmine valem:

$$\begin{array}{l} \text{Omandatud osaluse soetusmaksumus} \\ - \text{ Omandatud netovara bilansiline väärtus} \\ \hline = \text{ Omakapitali vähenemine või suurenemine} \end{array}$$

52. Korrigeeritud ostumeetodit rakendatakse ühise valitseva mõju all olevate ettevõtete vahel toimuvate äriühenduste kajastamisel konsolideeritud aruannetes. Selliste äriühenduste puhul ei pruugi äriühendus toimuda turutingimustel, mistõttu tavapärase ostumeetodi rakendamine võib moonutatult kajastada toimunud tehingut. Nii näiteks ei pruugi ühise valitseva mõju all olevate ettevõtete vahelistes tehingutes ostuhind kajastada omandatud ettevõtte tegelikku väärtust. Sellest tulenevalt ei oma tavapärast sisu ei positiivne ega negatiivne firmaväärtus.

53. Korrigeeritud ostumeetod lähtub seisukohast, et ühise valitseva mõju all olevate ettevõtete vahel toimuvate äriühenduste puhul kajastab vahe omandatud osaluse soetusmaksumuse ja omandatud netovara bilansilise väärtuse vahel sisuliselt valitsevat mõju omava omaniku täiendavat sisse makset omandava ettevõtte omakapitali (kui soetusmaksumus on väiksem) või väljamakset omandava ettevõtte omakapitalist (kui soetusmaksumus on suurem).

54. Korrigeeritud ostumeetodi rakendamine sarnaneb tavalise ostumeetodiga, v.a alljärgnevad asjaolud:

(a) omandatud ettevõtte varasid, kohustisi ja tingimuslikke kohustisi ei hinnata ostuanalüüsis ümber nende õiglasele väärtusele, vaid need võetakse omandava ettevõtte bilansis arvele nende bilansilistes väärtustes;

(b) vahet omandatud osaluse soetusmaksumuse ja omandatud netovara bilansilise väärtuse vahel ei kajastata positiivse ega negatiivse firmaväärtusena, vaid seda kajastatakse omandava ettevõtte omakapitali vähenemise või suurenemisenä (kas kirjel „ülekurss“ või mõnel muul põhjendatud omakapitali kirjel).

55. Näide ühise valitseva mõju olevate ettevõtete vahel toimuvate äriühenduste arvestusest on toodud käesoleva juhendi lisas 2.

Ühinemised ja jagunemised

56. Emaettevõtte juriidiline ühinemine tema 100%-lise tütarettvõttega ei ole äriühendus käesoleva juhendi mõistes, kuna ema- ja tütarettvõtte olid juba enne ühinemist üks aruandev üksus.

57. Emaettevõtte juriidiline ühinemine tema 100%-lise tütarettvõttega ei avalda mõju emaettevõtte konsolideeritud aruannetele. Alates juriidilise ühinemise hetkest lõpetab emaettevõtte oma konsolideerimata aruannetes tütarettvõtte aktsiate kajastamise vastavalt punktis 63 kirjeldatule ning hakkab tütarettvõtte varasid ja kohustisi ning tulusid ja kulusid kajastama rida-realt kasutades samu bilansilisi väärtusi, mis on kajastatud konsolideeritud aruannetes. Juhul, kui juriidiliselt on ühendavaks ettevõtteks tütarettvõtte, siis hakkab ühendav ettevõtte oma aruannetes varasid ja kohustisi ning tulusid ja kulusid kajastama rida-realt kasutades samu bilansilisi väärtusi, mis olid kajastatud emaettevõtte konsolideeritud aruannetes.

58. Muude ühe ja sama kontserni ettevõtete (nt kahe õdeettevõtte) juriidilist ühinemist kajastatakse kui ühise valitseva mõju all olevate ettevõtete vahel toimuvat äriühendust korrigeeritud ostumeetodil. Võimalikku erinevust ühinenud ettevõtete netovara bilansilise väärtuse ja ühinemise käigus emiteeritud aktsiakapitali nominaalväärtuse vahel kajastatakse sobival kirjel uue ühinenud ettevõtte omakapitalis.

59. Ettevõtte jagunemisel kajastavad jagunemises osalenud ettevõtted jagunemisel saadud või üleantud varasid ja kohustisi nende jagunemiseelsetes bilansilistes väärtustes. Võimalikku erinevust jagunemises osalenud ettevõtete netovara bilansilise väärtuse ja aktsiakapitali nominaalväärtuse muutuste vahel kajastatakse sobival kirjel jagunemises osalenud ettevõtete omakapitalis. Erandlikel juhtudel, kui jagunemises varasid ja kohustisi vastuvõtva ettevõtte jaoks on tegemist äriühendusega sõltumatute osapoolte vahel, siis rakendatakse selle ettevõtte arvestuses ostumeetodi põhimõtteid.

TÜTAR- JA SIDUSETTEVÕTETE KAJASTAMINE

Kajastamise põhimõtted konsolideeritud ja konsolideerimata aruannetes

60. *Konsolideeritud aruannetes kajastatakse tütarettvõtted rida-realt konsolideerituna (vt ka käesoleva juhendi punkte 65-85). (SME IFRS 9.13 (a))*

61. Vastavalt olulisuse printsiibile on konsolideeritud aruannete koostamisel lubatud rida-realt konsolideerimise asemel rakendada soetusmaksumuse, õiglase väärtuse või kapitaliosaluse meetodit väheoluliste tütarettvõtete kajastamisel.

62. *Konsolideeritud aruannetes ja nende investorite aruannetes, kes ei koosta konsolideeritud aruandeid seetõttu, et neil puuduvad tütarettvõtted, kajastatakse sidusettevõtted kas (SME IFRS 14.4):*

- (a) soetusmaksumuse meetodil (vt punkte 86-88);*
- (b) kapitaliosaluse meetodil (vt punkte 89-99); või*
- (c) õiglases väärtuses (vt punkte 100-101).*

63. Emaettevõtete konsolideerimata aruannetes kajastatakse tütar- ja sidusettevõtted kas:

- (a) soetusmaksumuse meetodil (vt punkte 86-88);**
- (b) kapitaliosaluse meetodil (vt punkte 89-99); või**
- (c) õiglasel väärtusel (vt punkte 100-101).**

64. Punktides 60-63 toodud arvestuspõhimõtete vahel tuleb valik teha selliselt, et kõik samasse klassi kuuluvad investeeringud kajastatakse sama arvestuspõhimõtte järgi (s.t näiteks kõiki tütaretevõtteid kajastatakse samamoodi). Investeeringu ettevõtte, mis rakendab raamatupidamise seaduses sätestatud vabastust üksuse rida-realt konsolideerimise osas seoses aktsiate või osade hoidmisega üksnes nende hilisemaks edasimüügiks, kajastab oma tütaretevõtet õiglasel väärtusel. (SME IFRS 9.26)

Konsolideerimine

Konsolideeritud aruannete koostamine

65. Konsolideeritud aruannetes kajastatakse emaettevõtte ja tema tütaretevõtete finantsnäitajaid niimoodi kokkuliidetuna, nagu oleks tegemist ühe ettevõttega. (SME IFRS 9.13)

66. Konsolideeritud aruandeid tuleb koostada juhul kui seda nõuab raamatupidamise seadus. Emaettevõtte võib koostada ja avalikustada konsolideeritud aruandeid ka siis kui seadus seda ei nõua. Konsolideeritud aruanne vastab Eesti finantsaruandluse standardile ainult juhul kui selles kasutatud arvestuspõhimõtted, esitusviis ja avalikustatav informatsioon vastavad raamatupidamise seaduse ja toimkonna juhendite nõuetele.

67. Konsolideeritud raamatupidamise aastaaruanne koosneb konsolideeritud bilansist, kasumiaruandest, rahavoogude aruandest, omakapitali muutuste aruandest ja vastavatest lisadest, mis sisaldavad muuhulgas emaettevõtte konsolideerimata bilansi, kasumiaruannet, rahavoogude aruannet ja omakapitali muutuste aruannet.

68. Konsolideeritud aruannete koostamisel tuleb lähtuda samadest põhimõtetest nagu konsolideerimata aruannete koostamisel, v.a asjaolu, et kõik andmed esitatakse ema- ja tütaretevõtete kohta tervikuna, nagu oleks tegemist ühe ettevõttega. Konsolideeritud aruande lisad peavad sisaldama sarnast informatsiooni, nagu konsolideerimata aruande lisad. See tähendab, et nad peavad vastama kõigi toimkonna juhendite nõuetele lisades avalikustatava informatsiooni osas.

69. Konsolideeritud aruannetes tuleb rida-realt konsolideerida kõik kontserni valitseva mõju all olevad tütaretevõtted (sh ka tütaretevõtete tütaretevõtted jne), (rida-realt konsolideerimata võib jätta punktis 61 nimetatud tütaretevõtted). Konsolideerida tuleb ka sellised ettevõtted, mille üle kontsern omab sisulist valitsevat mõju, sõltumata sellest, kas kontsern omab osalust nende omakapitalis või mitte. (SME IFRS 9.11)

Konsolideerimise üldpõhimõtted

70. Konsolideerimise peamised raamatupidamisprotseduurid on järgmised (SME IFRS 9.13):

- (a) emaettevõtte ja tütaretevõtete finantsnäitajad (bilansi-, kasumiaruande ja rahavoogude aruande kirjed ning lisades ja muudes aruande osades avalikustatavad finantsnäitajad) liidetakse rida-realt (enne soetamispäeva tekkinud tütaretevõtte tulusid ja kulusid ning rahavoogusid ei lülitata konsolideeritud kasumiaruandesse ja rahavoogude aruandesse);**
- (b) emaettevõtte bilansis kajastatud investeeringud tütaretevõttesse elimineeritakse emaettevõtte osaluste vastu tütaretevõtete omakapitalis;**
- (c) juhul kui teatud tütaretevõtetes on emaettevõtte osalus väiksem kui 100%, eraldatakse vähemusosanikele kuuluv osa selliste tütaretevõtete netovarast ja aruandeperioodi kasumist või kahjumist;**
- (d) elimineeritakse täielikult kõik kontsernisisesed nõuded ja kohustised, kontserni ettevõtete vahelised tehingud ning nende tulemusena tekkinud realiseerimata kasumid ja kahjumid (SME IFRS 9.15);**
- (e) juhul kui tütaretevõtete bilansis on kajastatud finantsinvesteeringuna emaettevõtte aktsiaid, liigitatakse need konsolideeritud bilansis ümber oma aktsiateks.**

71. Konsolideeritud aruannete koostamisel tuleb veenduda, et kõikide konsolideeritavate tütaretevõtete aruanded oleksid koostatud järgides samu arvestuspõhimõtteid. Juhul kui mõni konsolideeritav tütaretevõtte on koostanud oma aruande mingitest muudest põhimõtetest lähtuvalt (nt mõne välisriigi raamatupidamistavade kohaselt), tuleb enne konsolideerimise läbiviimist teha tütaretevõtte aruannetes vajalikud korrektuurid, et viia need kooskõlla kontserni arvestuspõhimõtetega. (SME IFRS 9.17)

72. Konsolideerimise lähtepunktiks on ostuanalüüsi käigus määratud omandatud varade, kohustiste ja tingimuslike kohustiste õiglane väärtus (v.a juhul kui äriühendus toimus ühise valitseva mõju all). Seetõttu tuleb tütaretevõtte bilansis kajastatud varade, kohustiste, tulude ja kulude väärtusi konsolideerimisel vajadusel korrigeerida, võtmaks arvesse vahet ostuanalüüsis tuvastatud varade, kohustiste ja tingimuslike kohustiste õiglase väärtuse ja soetushetkel tütaretevõtte bilansis kajastatud varade ja kohustiste bilansilise väärtuse vahel. Samuti tuleb konsolideerimisel kajastada äriühenduse käigus tekkinud firmaväärtus ning sellised ostuanalüüsi käigus tuvastatud varad ja kohustised, mida omandatud ettevõtte bilansis ei kajastatud (vt punkti 37).

73. Tütaretevõtted konsolideeritakse alates nende omandamise kuupäevast kuni müügikuupäevani. Juhul kui tütaretevõtte müüakse aruandeperioodi jooksul, kajastatakse konsolideeritud kasumiaruandes müüdud tütaretevõtte tulusid ja kulusid kuni müügikuupäevani. Vahet müügihinna ja tütaretevõtte netovara bilansilise väärtuse vahel kontserni bilansis (k.a firmaväärtus) müügikuupäeva seisuga kajastatakse kasumina või kahjumina tütaretevõtte müügist. (SME IFRS 9.18)

74. Vähemusosalust kajastatakse konsolideeritud bilansis omakapitali koosseisus eraldi emaettevõtte omanikele kuuluvast omakapitalist (vt ka RTJ 2 lisas 1 esitatud bilansiskeemi) ning konsolideeritud kasumiaruandes eraldi kirjel (vt ka RTJ 2 lisas 2 esitatud kasumiaruandeskeemi). (SME IFRS 9.20, 9.21)

75. Vähemusosanikule kuuluv osa konsolideeritava tütaretevõtte kahjumist jagatakse vähemusosalusele ka siis, kui selle tulemusena muutub vähemusosaluse saldo bilansis negatiivseks. (SME IFRS 9.22)

76. Tehinguid, mille käigus ettevõtte suurendab või vähendab oma osalust tema valitseva mõju all olevas tütaretevõttes (tehingud vähemusosalusega), kajastatakse kui omanike vahelisi tehinguid, mis ei tekita firmaväärtust ega kasumit või kahjumit. Võimalikud vahed ostu- või müügihinna ja vähemusosaluse muutunud bilansilise maksumuse vahel kajastatakse otse omakapitalis (sarnaselt omaaktsiate ostul ja müügil tekkinud vahedele). (SME IFRS 22.19) Näide tehingutest vähemusosalusega on toodud käesoleva juhendi lisas 4.

Välismaal asuvate äritegevuste konsolideerimine

77. Välismaal asuvate tütaretevõtete ja muude äritegevuste konsolideerimiseks arvestatakse nende aruanded nende arvestusvaluutast ümber emaettevõtte esitusvaluutasse. (SME IFRS 30.17)

78. Raamatupidamisaruannete koostamisel tuleb iga tütaretevõtte puhul kindlaks määrata tema arvestusvaluuta. Juhul kui tütaretevõtte arvestusvaluuta ei lange emaettevõtte esitusvaluutaga kokku, siis tuleb selle tütaretevõtte finantsnäitajate ümberarvestamisel lähtuda punktidest 80-85.

79. Arvestus- ja esitusvaluuta mõisted on selgitatud RTJ 1 „Raamatupidamise aastaaruande koostamise üldpõhimõtted” punktides 86-92. Välismaise tütaretevõtte arvestusvaluutaks on enamasti tema asukohamaa valuuta, kuid selleks võib olla ka mõni muu valuuta (sh emaettevõtte esitusvaluuta). Juhul kui RTJ-s 1 toodud kriteeriumid ei anna selget vastust välismaise tütaretevõtte arvestusvaluuta määramisel, siis tuleb täiendavalt arvestada alljärgnevaid lisategureid hindamaks seda, kas selle tütaretevõtte arvestusvaluuta ühtib emaettevõtte arvestusvaluutaga või mitte. Välismaise tütaretevõtte arvestusvaluuta ei ühti tõenäoliselt emaettevõtte arvestusvaluutaga juhul kui (SME IFRS 30.5):

- (a) tütaretevõtte juhtkonnal on oluline autonoomsus igapäevastes äriotsustes;
- (b) tehinguid emaettevõttega on suhteliselt vähe;
- (c) tütaretevõtte tegevust finantseeritakse rohkem kohalike laenudega kui emaettevõtte või teiste kontserni ettevõtete poolt;
- (d) enamus tütaretevõtte kulutustest (nt töötajate palgad, tooraine) on fikseeritud kohalikus vääringus;
- (e) enamus tütaretevõtte sissetulekutest ei ole fikseeritud emaettevõtte vääringus;
- (f) tütaretevõtte tegevus ei mõjuta otseselt emaettevõtte rahavooge.

80. Kui tütaretevõtte arvestusvaluuta ei lange emaettevõtte esitusvaluutaga kokku, siis kasutatakse tütaretevõtte välisvaluutas koostatud aruannete ümberarvestusel järgmisi valuutakursse (SME IFRS 30.18, 30.19):

- (a) kõik varade ja kohustiste kirjed hinnatakse ümber aruandekuupäeva kursi alusel;***
- (b) tulud, kulud ja muud omakapitali muutused hinnatakse ümber nende tekkimise päeva kursiga (praktilistel kaalutlustel on lubatud kasutada ka perioodi kaalutud keskmist kurssi).***

81. Näiteks tuleb punktis 80 kirjeldatud ümberarvestust rakendada olukorras, kus Eestis asuval emaettevõttel, mille esitusvaluutaks on euro, on Rootsis tüdarettevõtte, mille arvestusvaluutaks on Rootsi kroon, ning mis esitab oma aruanded emaettevõttele konsolideerimiseks Rootsi kroonides.

82. Kuna erinevate komponentide ümberhindluseks kasutatakse erinevaid valuutakursse, tekib ümberhindluse käigus ümberhindluse vahe, mida kajastatakse koondkasumiaruandes kirjel „Realiseerimata kursivahed”. (SME IFRS 30.18 (c)) Juhul kui emaettevõtte osalus tüdarettevõttes on väiksem kui 100%, eraldatakse realiseerimata kursivahedest ka vähemusosalusele kuuluv osa.

83. Juhul kui emaettevõtte on andnud punktis 80 kirjeldatud tüdarettevõttele pikaajalist laenu (või saanud selliselt tüdarettevõttelt pikaajalist laenu), mille tagasimakset ei ole lähemas tulevikus ette näha, siis kujutab selline laen sisuliselt osa emaettevõtte netoinvesteeringust tüdarettevõttesse. Selliste laenude ümberhindlusest tekkinud kursivahesid kajastatakse koondkasumiaruandes kirjel „Realiseerimata kursivahed” (mitte valuutakursi kasumi/kahjumina kasumiaruandes) sarnaselt netovara ümberhindlusest tekkinud vahedega. (SME IFRS 30.12, 30.13) Ülejäänud kontsernisestest saldode ümberarvestusest tekkinud kursivahed kajastatakse kasumiaruandes. (SME IFRS 30.22)

84. Punktides 82 ja 83 kirjeldatud põhimõtte kohaselt koondkasumiaruandes kajastatud ja omakapitalis „Realiseerumata kursivahede reservina“ akumuleerunud summasid ei liigitata ümber kasumiaruandesse punktis 80 kirjeldatud tüdarettevõtte müügil (SME IFRS 30.13), kuid need võib ümber liigitada jaotamata kasumisse.

85. Punktis 80 kirjeldatud tüdarettevõtte omandamisel tekkinud firmaväärtust ning selle omandamisega seotud varade ja kohustiste bilansilise maksumuse õiglase väärtuse korrigeerimisi käsitletakse tüdarettevõtte varade ja kohustistena ja seega hinnatakse need ümber aruandekuupäeva kursi alusel vastavalt punktile 80. (SME IFRS 30.23)

Soetusmaksumuse meetod

86. Soetusmaksumuse meetodi rakendamisel kajastatakse investeering algselt tema soetusmaksumuses, milleks on:

(a) sõltumatute osapoolte vahel toimunud tehingu puhul soetusmaksumus vastavalt punktides 26-33 toodud põhimõtetele;

(b) ühise valitseva mõju all olevate ettevõtete vahel toimunud tehingu puhul kas:

(i) soetusmaksumus vastavalt punktides 26-33 toodud põhimõtetele;
või

(ii) omandatud netovara bilansiline väärtus vastavalt punktis 50 toodud korrigeeritud ostumeetodi põhimõttele.

Punktis (b) lubatud valikut rakendatakse ühtmoodi kõikidele ühise valitseva mõju all toimunud tehingutele.

87. Hiljem korrigeeritakse soetusmaksumust vajadusel investeeringu väärtuse langusest tulenevate allahindlustega. Igal aruandekuupäeval tuleb hinnata, kas on indikatsioone, et investeeringu kaetav väärtus võib olla langenud alla tema bilansilise

väärtuse. Kui selliseid indikatsioone esineb, siis tuleb läbi viia vara väärtuse test. Investeeringu kaetava väärtuse määramisel lähtutakse RTJ-s 5 „Materiaalsed ja immateriaalsed põhivarad” kirjeldatud vara väärtuse testist. (SME IFRS 9.26, 14.5)

88. Soetusmaksumuse meetodi rakendamisel kajastatakse tütar- ja sidusettevõtte poolt makstavad dividendid emaettevõtte aruandes tuluna hetkel, kui emaettevõttel tekib õigus neile dividendidele, olenemata sellest, kas jaotatav kasum teeniti enne või pärast selle tütar- või sidusettevõtte soetamist emaettevõtte poolt. (SME IFRS 14.6)

Kapitaliosaluse meetod

89. *Kapitaliosaluse meetodil võetakse investeering algselt arvele tema soetusmaksumuses (vastavalt punktile 86), mida korrigeeritakse järgmistel perioodidel:*

- (a) investori osalusega muutustes investeeringuobjekti omakapitalis;*
- (b) omandamisel tekkinud firmaväärtuse amortisatsiooni ja võimalike allahindlustega; ja*
- (c) omandamisel tekkinud negatiivse firmaväärtuse tuluna kajastamisega vastavalt punktis 49 kirjeldatule. (SME IFRS 14.8)*

90. Kapitaliosaluse meetodil kajastatakse osalust omandatud ettevõtte varades ja kohustistes ning tekkinud firmaväärtust bilansis netosummana ühel real ning osalust omandatud ettevõtte tuludes ja kuludes kasumiaruandes netosummana ühel real. Kuigi olulise mõju omandamine teises ettevõttes (sidusettevõttes) ei vasta äriühenduse mõistele, rakendatakse sidusettevõtete soetamisel äriühendusega sarnaseid arvestuspõhimõtteid. Firmaväärtuse määramiseks tuleb koostada ostuanalüüs, nagu on kirjeldatud punktides 26-49 (v.a juhul kui soetusmaksumuse arvestus toimub vastavalt punkti 86 alapunktile (b) (ii)). Sidusettevõtte soetamisel tekkinud firmaväärtus kajastatakse osana sidusettevõtte bilansilisest maksumusest. Sidusettevõtte soetamisel tekkinud negatiivne firmaväärtus kajastatakse koheselt kasumiaruandes tuluna. (SME IFRS 14.8 (c))

91. Kapitaliosaluse meetodil tuleb investori bilansis kajastada kõik investeeringuobjekti omakapitali muutused – nii selliseid, mis kajastuvad investeeringuobjekti kasumis või kahjumis, kui ka selliseid, mis kajastuvad investeeringuobjekti muude omakapitali kirjete muutustena.

92. Kapitaliosaluse meetodi kasum või kahjum sisaldab järgmisi elemente (SME IFRS 14.8):

- (a) investori osalus investeeringuobjekti (pärast omandamiskuupäeva tekkinud) kasumis või kahjumis;
- (b) omandamisel tekkinud firmaväärtuse amortisatsioon (firmaväärtuse amortisatsiooni arvestamisel lähtutakse RTJ-s 5 „Materiaalsed ja immateriaalsed põhivarad“ punktides 44-49 kirjeldatud põhimõtetest);
- (c) juhul kui omandatud varade, kohustiste ja tingimuslike kohustiste õiglase väärtus ostuanalüüsis erineb nende bilansilistest väärtustest, siis nende vahede elimineerimine (nt ostuanalüüsis ümber hinnatud ja aruandekuupäevaks müüdud varade suhtes) või amortisatsioon (nt erinevuste puhul amortiseeruva põhivara bilansilise ja õiglase väärtuse vahel);

- (d) investori ja investeeringuobjekti omavahelistest tehingutest tekkinud realiseerimata kasumi või kahjumi elimineerimine;
- (e) võimalikud allahindlused investeeringu väärtuse langusest (väärtuse test investeeringule tuleb teostada siis kui on märke, et investeeringu väärtus võib olla langenud; väärtuse testi läbiviimisel lähtutakse RTJ-s 5 „Materiaalsed ja immateriaalsed põhivarad“ kirjeldatud põhimõtetest).

93. Investori ja sidusettevõtte vahelistes tehingutes tekkinud realiseerimata kasum või kahjum elimineeritakse vastavalt investori osalusele sidusettevõttes (v.a juhul kui kahjumi põhjuseks on vara väärtuse langus – sellisel juhul kahjumit ei elimineerita). (SME IFRS 14.8 (e))

94. Näideteks kapitaliosaluse meetodil kajastatavatest muutustest investeeringuobjekti omakapitalis, mis ei mõjuta kapitaliosaluse meetodil arvestatavat kasumit või kahjumit, on:

- (a) dividendide maksmine investeeringuobjekti poolt (SME IFRS 14.8 (a)); ja
- (b) investeeringuobjekti aktsia(osa-)kapitali suurendamine või vähendamine, eeldusel, et investori osalus ei muutu.

95. Ümberliigitamised investeeringuobjekti ühelt omakapitali kirjelt teisele (nt kohustusliku reservkapitali moodustamine investeeringuobjekti bilansis) ei muuda investeeringuobjekti omakapitali, mistõttu sellist tehingut ei kajastata investori aruannetes. Vaba ja seotud omakapitali vahetamine tütar- ja sidusettevõtete bilanssides ei mõjuta vaba ja seotud omakapitali vahetamise emaettevõtte bilansis.

96. Selliseid investeeringuobjektiga seotud realiseerimata tulusid ja kulusid, mida vastavalt SME IFRS-ile ja toimkonna juhenditele kajastatakse kasumiaruande asemel koondkasumiaruandes või omakapitali reserve suurenemise või vähenemisenä, kajastatakse kapitaliosaluse meetodil investori aruandes koondkasumiaruandes või omakapitali reserve muutusena, mitte kapitaliosaluse meetodi kasumi või kahjumina kasumiaruandes. Näiteks sellistest realiseerimata tuludest ja kuludest, mida kajastatakse koondkasumiaruandes, on välismaal asuvate tütar- ja sidusettevõtete valuutakursside ümberarvestusel tekkivad vahed.

97. Juhul kui kapitaliosaluse meetodil kajastatava investeeringuobjekti aruannetes kasutatavad arvestuspõhimõtted erinevad investori aruannetes kasutatavatest arvestuspõhimõtetest, tuleb enne kapitaliosaluse meetodi rakendamist teha investeeringuobjekti aruannetes vajalikud korrigeeringud, et viia need kooskõlla investori arvestuspõhimõtetega. (SME IFRS 14.8 (g))

98. Juhul kui investori osalus kapitaliosaluse meetodil kajastatava investeeringuobjekti kahjumis ületab investeeringuobjekti bilansilist väärtust, vähendatakse investeeringu bilansilist väärtust nullini ning edasisi kahjumeid kajastatakse bilansiväliselt. Erandiks on olukord, kui investori on garanteerinud või on kohustatud rahuldama investeeringuobjekti kohustusi ning aruandekuupäeva seisuga ilmneb, et investeeringuobjekt ei suuda oma kohustusi täita – sellisel juhul kajastab investori oma bilansis nii kohustist kui kapitaliosaluse meetodi kahjumit. (SME IFRS 14.8 (h))

99. Investeeriija poolt investeeringuobjektile antud laene ja muid nõudeid investeeringuobjekti vastu, v.a selliseid pikaajalisi nõudeid, mis sisuliselt moodustavad osa investeeringust investeeringuobjekti, hinnatakse vastavalt nõuete laekumise tõenäosusele (läheldes RTJ-s 3 „Finantsinstrumendid“ sätestatud reeglitest finantsvarade allahindlusele). Investeeringuobjekti negatiivne omakapital võib, kuid ei pruugi, osutada vajadusele investeeringuobjekti vastu olevate nõuete allahindluseks. Pikaajalised nõuded, mis sisuliselt moodustavad osa investeeringust investeeringuobjekti, on sellised nõuded, mille tasumist lähemas tulevikus ei planeerita ja mille tasumine lähitulevikus ei ole ka tõenäoline. Sellised nõuded võivad hõlmata eelisaktsiaid ja pikaajalisi nõudeid või laene, kuid ei sisalda nõudeid ostjate vastu ega võlgu tarnijatele ega selliseid pikaajalisi nõudeid, millel on olemas piisav tagatis. Kapitaliosaluse meetodil kajastatavaid kahjumeid, mis ületavad investori investeeringu omakapitali, kajastatakse selliste pikaajaliste nõuete, mis sisuliselt moodustavad osa investeeringust investeerimisobjekti, allahindlusena. Näide kapitaliosaluse meetodi rakendamisest on toodud käesoleva juhendi lisa 3.

Õiglase väärtuse meetod

100. *Õiglase väärtuse meetodil võetakse investeering algselt arvele tema soetusmaksumuses (vastavalt punktides 26-33 toodud põhimõtetele, v.a tehinguga seotud kulud, mis kajastatakse koheselt kasumiaruandes) ning kajastatakse edaspidi õiglasel väärtusel muutusega läbi kasumiaruande (vastavalt RTJ-le 3 „Finantsinstrumendid“). (SME IFRS 14.9)*

101. *Õiglase väärtuse meetodi kasutamisel kajastatakse kõiki samasse klassi kuuluvaid investeeringuobjekte õiglasel väärtusel, v.a neid mille õiglast väärtust ei ole võimalik usaldusväärsetl mõõta mõistliku kulu ja pingutusega. Sellised investeeringuobjektid kajastatakse soetusmaksumuse meetodil vastavalt punktidele 86-88. (SME IFRS 14.10)*

TÜTAR- JA SIDUSETTEVÕTETE MÜÜK

102. Tütar- või sidusettevõtte müügil kajastatakse vahe tütar- või sidusettevõtte bilansilise maksumuse (konsolideeritud aruannete puhul sisaldab tütarettvõtte bilansiline maksumus kõiki müüdava tütarettvõtte varasid, kohustusi ja sellega seotud firmaväärtust) ja saadava tasu vahel kasumi või kahjumina kasumiaruandes.

103. Juhul kui müüakse mingi osa tütar- või sidusettevõtetest, mille tulemusena kaotatakse valitsev mõju tütarettvõttes või oluline mõju sidusettevõttes, säilitades osaluse (st osalust tütarettvõttes vähendatakse nii, et sellest saab finantsinvesteering või sidusettevõtte, või osalust sidusettevõttes vähendatakse nii, et sellest saab finantsinvesteering), siis võetakse allesjääv osalus arvele selle õiglasel väärtusel, kui seda on võimalik leida mõistliku kulu ja pingutusega (vastasel korral loetakse allesjääva investeeringu bilansiline maksumus uueks soetusmaksumuseks). Vahe allesjääva osaluse õiglasel väärtusel ja bilansilise maksumuse vahel kajastatakse kasumi või kahjumina kasumiaruandes. (SME IFRS 9.19, 14.8 (i) (ii))

VÕRDLUS SME IFRS-GA

104. RTJ-s 11 sätestatud põhimõtted sõltumatute osapoolte vahel toimuvate äriühenduste arvestuseks ostumeetodil on üldjoontes kooskõlas SME IFRS-i peatükis 19 sätestatud põhimõtetega.

105. Erinevalt RTJ-st 11 ei reguleeri SME IFRS ega muud rahvusvahelised finantsaruandluse standardid ühise valitseva mõju all olevate ettevõtete vahel toimuvate äriühenduste kajastamist. Käesolevas juhendis kirjeldatud korrigeeritud ostumeetodi väljatöötamisel on võetud arvesse rahvusvahelist praktikat ühise valitseva mõju all olevate ettevõtete vahel toimuvate äriühenduste kajastamisel.

106. RTJ-s 11 sätestatud põhimõtted kapitaliosaluse meetodi rakendamiseks on kooskõlas SME IFRS-i peatükis 14 sätestatud põhimõtetega.

107. RTJ-s 11 sätestatud põhimõtted tütarettevõtete konsolideerimiseks on kooskõlas SME IFRS-i peatükis 9 sätestatud põhimõtetega.

108. RTJ-s 11 puuduvad eraldi sätted ühisettevõtete kajastamise kohta, vaid neid käsitletakse sidusettevõtetenä. Kuigi SME IFRS eristab ühisettevõtteid sidusettevõtetest, puuduvad sisulised erinevused nende kajastamisel. Seetõttu ei peeta vajalikuks reguleerida eraldi ühisettevõtete kajastamist.

109. Vastavalt punktile 103 tuleb olukordades, kus investor kaotab valitseva või olulise mõju investeerimisobjektis, kuid säilitab osaluse, allesjääv osalus arvele võtta õiglasel väärtuses (või bilansilises maksumuses, kui õiglane väärtus ei ole leitav mõistliku kulu ja pingutusega). SME IFRS peatükid 9 ja 14 pakuvad erineva käsitluse valitseva mõju kaotamisel (allesjääva osaluse soetusmaksumuseks on tema bilansiline maksumus) ja olulise mõju kaotamisel (allesjääv osalus võetakse arvele õiglasel väärtuses). Eesti oludes ja äripraktikale tuginedes tuleb pidada mõistlikuks ühesuguse arvestusmeetodi kehtestamise mõlemas olukorras.

110. RTJ-s 11 on investeerimisettevõttele lubatud kajastada tütarettevõtjaid rida-realt konsolideerimise asemel õiglasel väärtuses. SME IFRS-s sellist erandit ei ole, kuid see on sätestatud IFRS-s 10. Erandi sissetoomine RTJ-i 11 on tingitud investeerimisettevõtte äri omapärast. Investeerimisettevõtte ärieesmärk on investeerida üksnes selleks, et saavutada kapitali väärtuse kasv ja investeerimistulu (näiteks dividendid, intress, üüritulu) või mõlemad. Selle kindlakstegemisel, kas raamatupidamiskohustuslane on investeerimisettevõtte, tuleb lähtuda IFRS-s 10 kirjeldatud põhimõtetest.

LISA 1 – OSTUMEETODI RAKENDAMINE NING TÜTAR- JA SIDUSETTEVÕTETE KAJASTAMINE

Näide 1.1 – tütaretevõtte kajastamine konsolideeritud ja konsolideerimata aruannetes

Ettevõtte A soetas endale 30.06.20X1 80% tütaretevõtte B aktsiatest hinnaga 200 000 eurot. Tütaretevõtte bilansiline omakapital seisuga 30.06.20X1 oli 160 000 eurot. Tütaretevõtte varade ja kohustiste bilansilised väärtused olid omandamise kuupäeva seisuga ligilähedased nende õiglasele väärtusele, v.a põhivara, mille õiglase väärtus oli 20 000 euro võrra kõrgem (nende põhivara objektide, mille õiglase väärtus erineb bilansilisest väärtusest, järelejäänud kasulik tööiga oli omandamise hetkel 10 aastat), ja varud, mille õiglase väärtus oli 10 000 euro võrra madalam.

Tütaretevõtte B bilanss	30.06.20X1
Varad	
Raha	10 000
Nõuded	20 000
Varud	120 000
Põhivarad	300 000
Kokku	450 000
Kohustised	
Hankijad	190 000
Laenud	100 000
Kokku	290 000
Omakapital	
Aksia(osa-)kapital	100 000
Jaotamata kasum	40 000
Aruandeaasta kasum	20 000
Kokku	160 000
Kokku	450 000

Tütaretevõtte kasum 20X1. aastal on 80 000 eurot, millest 20 000 tekkis enne 30.06.20X1 ja 60 000 pärast 30.06.20X1. Kõik 30.06.20X1 seisuga bilansis olnud varud olid aasta lõpuks müüdnud. Emaettevõtte müüs 31.12.20X1 tütaretevõttele 100 000 euro eest varusid, mille jääkväärtus emaettevõtte bilansis oli 50 000 eurot. Samuti oli emaettevõtte andnud tütaretevõttele laenu, mille saldo seisuga 31.12.20X1 oli 100 000 eurot. Rohkem tehinguid ema- ja tütaretevõtte vahel 20X1. aastal ei toimunud. Juhtkonna hinnangul on tütaretevõtte õiglase väärtus 31.12.20X1 seisuga 300 000 eurot (80% sellest 240 000 eurot).

(a) Kuidas kajastada 30.06.20X1 toimunud äriühendust (sh ostuanalüüsi koostamine)?

(b) Milline näeb välja ettevõtte A konsolideeritud bilanss seisuga 31.12.20X1 (lähtudes näites esitatud mõlema ettevõtte bilanssidest)?

(c) Kuidas kajastada investeringut tütaretevõttesse emaettevõtte konsolideerimata bilansis seisuga 30.06.20X1 ja 31.12.20X1?

(a) Ostuanalüüs seisuga 30.06.20X1:

Omandatud netovara	Bilansilised väärtused	Korrigeerimised	Õiglased väärtused
Varad			
Raha	10 000	–	10 000
Nõuded	20 000	–	20 000
Varud	120 000	–10 000	110 000
Põhivarad	300 000	+20 000	320 000
Kokku	450 000	+10 000	460 000
Kohustised			
Hankijad	190 000	–	190 000
Laenud	100 000	–	100 000
Kokku	290 000	–	290 000
Netovara	160 000	+10 000	170 000
Vähemusosalus (20%)			34 000
Emettevõtte osalus omandatud netovaras			136 000
Soetusmaksumus			200 000
Firmaväärtus			64 000

Vahet soetusmaksumuse (200 000) ja omandatud netovara õiglase väärtuse (136 000) vahel kajastatakse firmaväärtusena (64 000). Firmaväärtuse kasulikuks elueaks hindas juhtkond kaheksa aastat, mistõttu seda tuleb amortiseerida kaheksa aasta jooksul.

(b) Konsolideerimine

Ettevõtete A ja B bilansid seisuga 31.12.20X1 on järgmised (emettevõtte bilansis on investering tütaretevõttesse kajastatud soetusmaksumuses):

	Emettevõtte A	Tütaretevõtte B
Varad		
Raha	150 000	70 000
Nõuded	80 000	50 000
Varud	50 000	200 000
Antud laenud	100 000	–
Investeering tütaretevõttesse	200 000	–
Firmaväärtus	–	–
Põhivarad	320 000	280 000
Kokku	900 000	600 000

Kohustised

Hankijad	260 000	180 000
Laenud	40 000	200 000
Kokku	300 000	380 000

Omakapital

Vähemusosalus	–	–
Aksia(osa-)kapital	400 000	100 000
Eelmiste perioodide jaotamata kasum	100 000	40 000
Aruandeaasta kasum	100 000	80 000
Kokku	600 000	220 000
Kokku	900 000	600 000

Konsolideerimisel tuleb emaettevõtte bilansis kajastatud investeering tüdarettevõttesse elimineerida tüdarettevõtte omakapitali vastu. Kuna tüdarettevõtte omakapital (220 000) erineb investeeringu bilansilisest väärtusest emaettevõtte bilansis (200 000), on korrektseks elimineerimiseks oluline teada erinevuse põhjusteid. Antud näites on erinevuse põhjused järgmised:

Investeeringu omakapital	220 000
Tüdarettevõtte netovara bilansilise ja õiglase väärtuse vahed soetushetkel:	
– põhivarad	+20 000
– varud	–10 000
Vähemusosalus soetushetkel	–34 000
Vähemusele kuuluv osa pärast soetust tekkinud kasumist (20% 60 000-st)	–12 000
Emaettevõtte osalus pärast soetust tekkinud kasumis (80% 60 000-st)	–48 000
Firmaväärtus	+64 000
Investeering emaettevõtte bilansis	200 000

Teades erinevuse põhjuseid, saame koostada vastava elimineerimiskande:

D Tüdarettevõtte omakapital (omakapitali kirjed kokku)	220 000
D Firmaväärtus	64 000
D Põhivarad	20 000
K Varud	10 000
K Vähemusosalus (34 000+12 000)	46 000
K Aruandeaasta kasum	48 000
K Investeering tüdarettevõtte aktsiatesse	200 000

Konsolideeritud aruande koostamisel tuleb üle vaadata, kas ja millises summas peab ostuanalüüsi põhjal tekkinud netovara bilansilise ja õiglase väärtuse erinevusi elimineerima või amortiseerima. Antud näite puhul on allahinnatud varud 31.12.20X1 seisuga müüdnud, seega tuleb ka vastav allahindlus elimineerida:

D Varud	10 000
K Aruandeaasta kasum (kaubakulud)	10 000
D Aruandeaasta kasum (vähemusosalusele kuuluv kasum)	2 000
K Vähemusosalus (bilansis)	2 000

Samuti tuleb põhivara õiglase väärtuse ja bilansilise väärtuse vahet summas 20 000 eurot amortiseerida põhivara allesjäänud eluea jooksul (ehk käesoleva näite puhul kümne aasta jooksul, millest 20X1. aastasse jääb pool aastat):

D Aruandeaasta kasum (amortisatsioonikulu)	1 000
K Põhivarad	1 000
D Vähemusosalus (bilansis)	200
K Aruandeaasta kasum (vähemusosalusele kuuluv kasum)	200

Samuti tuleb firmaväärtust summas 64 000 eurot amortiseerida tema kasuliku eluea jooksul (ehk käesoleva näite puhul kaheksa aasta jooksul, millest 20X1. aastasse jääb pool aastat):

D Aruandeaasta kasum (amortisatsioonikulu)	4 000
K Firmaväärtus	4 000

Lisaks eeltoodule on veel vaja elimineerida vastastikused nõuded ja kohustised ning realiseerimata kasum varude müügist emaettevõtte poolt tüdarettevõttele:

D Laenukohustised	100 000
K Antud laenud	100 000
D Aruandeaasta kasum (kaubakulud)	50 000
K Varud	50 000

Kokkuvõttes näeb konsolideeritud bilanss seisuga 31.12.20X1 välja järgmine:

Varad	A	B	Elimineerimised	Konsolideeritud
Raha	150 000	70 000		220 000
Nõuded	80 000	50 000		130 000
Varud	50 000	200 000	-50 000	200 000
Antud laenud	100 000	-	-100 000	0
Investeering tüdarettevõttesse	200 000	-	-200 000	0
Firmaväärtus	-	-	64 000-4 000	60 000
Põhivarad	320 000	280 000	20 000-1 000	619 000
Kokku	900 000	600 000	-271 000	1 229 000

Kohustised				
Hankijad	260 000	180 000		440 000
Laenud	40 000	200 000	-100 000	140 000
Kokku	300 000	380 000	-100 000	580 000
Omakapital				
Vähemusosalus	-	-	46 000+2 000-200	47 800
Aksia(osa-)kapital	400 000	100 000	-100 000	400 000
Jaotamata kasum	100 000	40 000	-40 000	100 000
Aruandeaasta kasum	100 000	80 000	-80 000+48 000+ 8 000-800-4000- 50 000	101 200
Kokku	600 000	220 000	-171 000	649 000
Kokku	900 000	600 000	-271 000	1 229 000

(c) Investeering emaettevõtte konsolideerimata bilansis

Omandamise kuupäeval ehk 30.06.20X1 kajastatakse emaettevõtte konsolideerimata bilansis investeeringu tema soetusmaksumuses ehk summas 200 000 eurot:

D Investeering tütarettevõttesse B	200 000
K Raha	200 000

Edasi kajastatakse emaettevõtte konsolideerimata aruannetes investeeringut tütarettevõttesse sõltuvalt emaettevõtte poolt valitud arvestusmeetodist järjepidevalt kas tütarettevõtte (i) soetusmaksumuses, (ii) õiglases väärtuses või (iii) kapitaliosaluse meetodil, vastavalt punktile 63.

(i) Soetusmaksumuse meetod – täiendavat raamatupidamiskannet majandusaasta lõpus ei tehta (juhul kui tütarettevõtte kaetav väärtus aruandekuupäeval oleks langenud allapoole tema soetusmaksumust, tuleks kajastada investeeringu väärtuse langust).

(ii) Õiglase väärtuse meetod – kuna tütarettevõtte õiglane väärtus seisuga 31.12.20X1 on kokku 300 000 eurot, siis emaettevõttele kuuluva osa (80%) õiglane väärtus on 240 000 eurot. Emaettevõtte kajastab kasumi õiglase väärtuse muutusest summas 40 000 eurot:

D Investeering tütarettevõttesse B	40 000
K Kasum tütarettevõttelt	40 000

(iii) Kapitaliosaluse meetod – tütarettevõtte soetusmaksumusele (200 000) lisatakse emaettevõtte osa (80%) tütarettevõtte soetamisjärgses kasumis, arvatakse maha firmaväärtuse amortisatsioon ning korrigeeritakse ostuanalüüsist tulenevate erinevustega ja omavahelistest tehingutest tulenevate realiseerimata kasumi või kahjumiga (nagu seda on kirjeldatud punktis 92).

Emaettevõtte kapitaliosaluse meetodil arvestatud kasum 20X1. aastal koosneb järgmistest komponentidest:

Tütaretevõtte kasum pärast soetamist (60 000*80%)	48 000
Firmaväärtuse amortisatsioon (64 000, kaheksa aasta jooksul, poole aasta kulu)	-4 000
Varad, mille õiglase väärtus investori ostuanalüüsis erines nende bilansilisest väärtusest tütaretevõtte bilansis:	
– põhivarad (20 000*80%; kümne aasta jooksul; poole aasta kulu)	-800
– ostuanalüüsis allahinnatud varude müügist saadud kasumi korrigeerimine	+8 000
Omavahelisest tehingust (varude müügist tütaretevõttele) tekkinud realiseerimata kasumi elimineerimine (80% 50 000-st)	-40 000
Kokku	11 200

Kapitaliosaluse meetodil arvestatud kasum tütaretevõttelt (11 200 eurot) on 10 000 euro võrra suurem kui konsolideerimisel tütaretevõttelt arvestatud kasum (mis on pärast elimineerimisi 1 200 eurot). Põhjuseks on asjaolu, et konsolideeritud aruannetes elimineeritakse omavahelised tehingud (antud juhul varude müük tütaretevõttele, millelt tekkis kasum 50 000 eurot) täielikult, samal ajal kui kapitaliosaluse meetodil elimineeritakse vaid emaettevõtte osa realiseerimata kasumist (antud juhul 80 % x 50 000 = 40 000 eurot).

Emaettevõtte kajastab kapitaliosaluse meetodi kasumit summas 11 200 eurot ning tütaretevõtte bilansiline väärtus seisuga 31.12.20X1 on 211 200 eurot:

D Investeering tütaretevõttesse B	11 200
K Kasum tütaretevõttelt	11 200

Näide 1.2 – Sidusettevõtte kajastamine konsolideeritud ja konsolideerimata aruannetes

Ettevõtte A soetas endale 30.06.20X1 40% sidusettevõtte B aktsiatest hinnaga 100 000 eurot. Sidusettevõtte bilansiline omakapital seisuga 30.06.20X1 oli 160 000 eurot. Sidusettevõtte varade ja kohustiste bilansilised väärtused olid omandamise kuupäeva seisuga ligilähedased nende õiglasele väärtusele, v.a põhivara, mille õiglase väärtus oli 20 000 euro võrra kõrgem (nende põhivara objektide, mille õiglase väärtus erineb bilansilisest väärtusest, järelejäänud kasulik tööiga oli omandamise hetkel 10 aastat), ja varud, mille õiglase väärtus oli 10 000 euro võrra madalam.

Sidusettevõtte B bilanss	30.06.20X1
Varad	
Raha	10 000
Nõuded	20 000
Varud	120 000
Põhivarad	300 000
Kokku	450 000

Kohustised

Hankijad	190 000
Laenud	100 000
Kokku	290 000

Omakapital

Aksia(osa-)kapital	100 000
Jaotamata kasum	40 000
Aruandeaasta kasum	20 000
Kokku	160 000
Kokku	450 000

Sidusettevõtte kasum 20X1. aastal on 80 000 eurot, sellest 20 000 tekkis enne 30.06.20X1 ja 60 000 pärast 30.06.20X1. Kõik 30.06.20X1 seisuga bilansis olnud varud olid aasta lõpuks müüdnud. Ettevõtte A müüs 31.12.20X1 sidusettevõttele 100 000 euro eest varusid, mille jääkväärtus ettevõtte A bilansis oli 50 000 eurot. Juhtkonna hinnangul on sidusettevõtte õiglase väärtus 31.12.20X1 seisuga 300 000 eurot (40% sellest 120 000 eurot).

Kuidas kajastada investeringut sidusettevõttesse kapitaliosaluse, soetusmaksumuse ja õiglase väärtuse meetodil? Sidusettevõtte B bilanss seisuga 31.12.20X1 on sama, mis näites 1.1 toodud tüarettevõtte bilanss.

Omandamise kuupäeval ehk 30.06.20X1 kajastatakse investori nii konsolideeritud kui ka konsolideerimata bilansis investering sidusettevõttesse tema soetusmaksumuses ehk summas 100 000 eurot:

D Investering sidusettevõttesse B	100 000
K Raha	100 000

Edasi kajastatakse investeringut sidusettevõttesse lähtudes punktides 60-64 toodud põhimõtetest sõltuvalt investori poolt valitud arvestusmeetodist järjepidevalt kas sidusettevõtte (i) soetusmaksumuses, (ii) õiglases väärtuses või (iii) kapitaliosaluse meetodil.

(i) Soetusmaksumuse meetod

Täiendavat raamatupidamiskannet majandusaasta lõpus ei tehta (juhul kui sidusettevõtte kaetav väärtus aruandekuupäeval oleks langenud allapoole tema soetusmaksumust, tuleks kajastada investeringu väärtuse langust).

(ii) Kapitaliosaluse meetod

Kapitaliosaluse meetodi lähtepunktiks on ostuanalüüs, mis on sarnane näites 1.1 kirjeldatuga.

Omandatud netovara	Bilansilised väärtused	Korrigeerimised	Õiglaselised väärtused
Varad			
Raha	10 000	–	10 000
Nõuded	20 000	–	20 000
Varud	120 000	–10 000	110 000
Põhivarad	300 000	+20 000	320 000
Kokku	450 000	+10 000	460 000
Kohustised			
Hankijad	190 000	–	190 000
Laenud	100 000	–	100 000
Kokku	290 000	–	290 000
Netovara	160 000	+10 000	170 000
Investori osalus netovaras (40%)			68 000
Soetusmaksumus			100 000
Firmaväärtus			32 000

Kajastamine kapitaliosaluse meetodil tähendab, et algset soetusmaksumust, milleks on 100 000 eurot, korrigeeritakse hilisemate muutustega sidusettevõtte omakapitalis, ostuanalüüsis tehtud netovara bilansilise ja õiglase väärtuse vahelise korrigeerimise elimineerimisega või amortiseerimisega ning investori ja sidusettevõtte vahelistest tehingutest tekkinud realiseerimata kasumitega.

Kapitaliosaluse meetodi korrektseks rakendamiseks tuleks juba alates soetushetkest hakata pidama arvestust põhjuste üle, miks erineb investori osalus investeeringu omakapitalis ($40\% \times 160\,000 = 64\,000$) investeeringu bilansilisest väärtusest investori bilansis (100 000). Antud juhul võtab erinevused kokku järgmine võrdlus:

Investori osa sidusettevõtte omakapitalis (40% 160 000-st)	64 000
Firmaväärtus	+32 000
Netovarade bilansiliste väärtuste ja õiglaste väärtuste vahed:	
– põhivarad (40% 20 000-st)	+8 000
– varud (40% 10 000-st)	–4 000
Investeering investori bilansis	100 000

Investori kapitaliosaluse meetodil arvestatud kasum 20X1. aastal koosneb järgmistest komponentidest:

Tütarettevõtte kasum pärast soetamist (60 000*40%)	24 000
Firmaväärtuse amortisatsioon (32 000, kaheksa aasta jooksul, poole aasta kulu)	-2 000
Varad, mille õiglane väärtus investori ostuanalüüsis erines nende bilansilisest väärtusest sidusettevõtte bilansis:	
– põhivarad (20 000*40%; kümne aasta jooksul; poole aasta kulu)	-400
– ostuanalüüsis allahinnatud varude müügist saadud kasumi korrigeerimine	+4 000
Omavahelisest tehingust (varude müügist sidusettevõttele) tekkinud realiseerimata kasumi elimineerimine (40% 50 000-st)	-20 000
Kokku	5 600

Seega hoolimata asjaolust, et sidusettevõtte kajastas oma aruandes alates soetamise hetkest kuni 20X1. aasta lõpuni 60 000 eurot kasumit, kajastatakse investori aruannetes kapitaliosaluse meetodil kasumit vaid summas 5 600 eurot:

K Kapitaliosaluse meetodi kasum	5 600
D Investeering sidusettevõtte aktsiatesse	5 600

Võrdlus investeeringu omakapitali ja tema bilansilise väärtuse vahel seisuga 31.12.20X1:

Investeeringu omakapital (220 000)*40%	88 000
Firmaväärtus (32 000–2 000)	+30 000
Netovarade bilansilise väärtuse ja õiglase väärtuse vahed:	
– põhivarade amortiseerimata vahe (8 000–400)	+7 600
Realiseerimata kasumid (varud)	-20 000
Investeering emaettevõtte bilansis	105 600

(iii) Õiglase väärtuse meetod

Kuna sidusettevõtte õiglane väärtus kokku on 300 000 eurot, siis investorile kuuluva osa (40%) õiglane väärtus on 120 000 eurot. Investor kajastab oma kasumi õiglase väärtuse muutusest summas 20 000 eurot:

D Investeering sidusettevõttesse B	20 000
K Kasum sidusettevõttelt	20 000

LISA 2 – ÄRIÜHENDUSED ÜHISE VALITSEVA MÕJU ALL OLEVATE ETTEVÕTETE VAHEL

Näide 2.1 – Ühise valitseva mõju all olevate ettevõtete vaheline äriühendus, kui soetusmaksumus on omandatud netovara bilansilisest maksumusest väiksem

Ettevõttel A on kaks 100%-list tütaretevõtet B ja C. Emaettevõtte otsustab müüa tütaretevõtte C tütaretevõttele B. Ostu-müügihind on 3 000 000 eurot ja C netovarade bilansiline väärtus on 5 000 000 eurot. Aasta hiljem viiakse läbi B ja C juriidiline ühendamine.

Kajastamine konsolideeritud aruannetes

Kuna tehing toimub ühise valitseva mõju all olevate ettevõtete vahel, siis tuleb tehingut kajastada ettevõtte B konsolideeritud aruannetes korrigeeritud ostumeetodil.

Vahet ostuhinna ja ettevõtte C netovara bilansilise väärtuse vahel kajastatakse ettevõtte B konsolideeritud aruandes kui omaniku täiendavat sisse makset ettevõtte B omakapitali (kas kirjel „ülekurss“ või mõnel muul põhjendatud omakapitali kirjel):

D Tütaretevõtte C varad ja kohustised (bilansilistes väärtustes)	5 000 000
K Raha	3 000 000
K Omakapital	2 000 000

Hilisem B ja C juriidiline ühendamine ei ole äriühendus käesoleva juhendi mõistes ega avalda mõju B konsolideeritud aruannetele.

Kajastamine konsolideerimata aruannetes

Ettevõttel B on vastavalt punktile 86 võimalik valida kahe alternatiivse arvestusmeetodi vahel:

(i) Soetusmaksumusena käsitletakse ostuhinda:

D Investeering tütaretevõttesse C	3 000 000
K Raha	3 000 000

(ii) Soetusmaksumusena käsitletakse omandatud netovara bilansilist väärtust:

D Investeering tütaretevõttesse C	5 000 000
K Raha	3 000 000
K Omakapital	2 000 000

Alates juriidilise ühinemise hetkest lõpetab ettevõtte B oma konsolideerimata aruannetes ettevõtte C aktsiate kajastamise ning hakkab ettevõtte C varasid ja kohustisi ning tulusid ja kulusid kajastama rida-realt (sarnaselt konsolideeritud aruannetega).

Näide 2.2 – Ühise valitseva mõju all olevate ettevõtete vaheline äriühendus, kui soetusmaksumus on omandatud netovara bilansilisest maksumusest suurem

Kuidas tuleks eeltoodud näites 2.1 kajastada ostu-müügitehingut juhul, kui B maksab 100% C aktsiate eest 8 miljonit eurot?

Kajastamine konsolideeritud aruannetes

Kuna tehing toimub ühise valitseva mõju all olevate ettevõtete vahel, siis tuleb teingut kajastada ettevõtte B konsolideeritud aruannetes korrigeeritud ostumeetodil.

Vahet ostuhinna ja ettevõtte C netovara bilansilise väärtuse vahel kajastatakse ettevõtte B konsolideeritud aruandes omakapitali vähendamisena.

D	Tütarettevõtte C varad ja kohustised (bilansilises väärtustes)	5 000 000
D	Omakapital	3 000 000
K	Raha	8 000 000

Kajastamine konsolideerimata aruannetes

Ettevõttel B on vastavalt punktile 86 võimalik valida kahe alternatiivse arvestusmeetodi vahel:

(i) Soetusmaksumusena käsitletakse ostu-müügihinda:

D	Investeering tütar-ettevõttesse C	8 000 000
K	Raha	8 000 000

Asjaolu, et tütar-ettevõtte soetusmaksumus on oluliselt kõrgem kui tema netovara bilansiline väärtus, võib tähendada, et investeeringu kaetavuse väljaselgitamiseks tuleks läbi viia väärtuse test vastavalt RTJ-le 5 „Materiaalsed ja immateriaalsed põhivarad“.

(ii) Soetusmaksumusena käsitletakse omandatud netovara bilansilist väärtust:

D	Investeering tütar-ettevõttesse C	5 000 000
D	Omakapital	3 000 000
K	Raha	8 000 000

LISA 3 – KAPITALIOSALUSE MEETODI RAKENDAMINE OMAKAPITALI MÕJUTAVATE TEHINGUTE PUHUL

Ettevõtte A omab 40% sidusettevõtte B aktsiatest. Kuidas kajastada alljärgnevaid tehinguid kapitaliosaluse meetodil?

(a) Dividendide maksmine

Ettevõtte B maksab oma aktsionäridele dividende summas 100 ühikut, sellest ettevõttele A summas 40 ja ülejäänud aktsionäridele summas 60. Raamatupidamiskanne investori raamatupidamises:

D Raha	40
K Investeering sidusettevõtte aktsiatesse	40

(b) Aktsiakapitali suurendamine

Ettevõtte B suurendab suunatud emissiooni käigus oma aktsiakapitali, emiteerides olemasolevatele aktsionäridele raha eest uusi aktsiaid. Kuidas kajastada aktsiakapitali suurendamist, juhul, kui:

(b.1) kõik B aktsionärid ostavad neile pakutavad uued aktsiad välja ning A osalus sidusettevõttes ei muutu;

(b.2) ainult A ostab talle pakutavad uued aktsiad välja ning A osalus sidusettevõttes suureneb 40%-lt 60%-le;

(b.3) kõik B aktsionärid peale A ostavad neile pakutavad uued aktsiad välja ning A osalus sidusettevõttes väheneb 40%-lt 25%-le?

(b.1) Juhul kui aktsiakapitali suurendamise käigus investori osalus investeeringuobjektis ei muutu, tuleb täiendavat sisse makset investeeringu omakapitali kajastada järgmiselt:

D Investeering sidusettevõtte aktsiatesse
K Raha

(b.2) Juhul kui aktsiakapitali suurendamise käigus investori osalus sidusettevõttes suureneb, tuleb koostada ostuanalüüs sarnaselt esmase osaluse soetamisele. Juhul kui osaluse suurenemise tulemusena saavutab investor valitseva mõju, loetakse investeeringuobjekti tüdarettevõtteks ja seda hakatakse alates täiendava osaluse soetamise hetkest konsolideerima.

(b.3) Juhul kui investeeringuobjekti aktsiakapitali suurendamise käigus investori osalus väheneb (kuna aktsiaid emiteeritakse ülejäänud aktsionäridele), tuleb seda käsitleda sarnaselt osaluse müügiga. Investeeriija osa investeeringuobjekti netovaras pärast emissiooni miinus investeeriija osa investeeringuobjekti netovaras enne emissiooni kajastatakse investeeriija kasumiaruandes müügikasumi või -kahjumina:

D Investeering sidusettevõttesse

K Kasum osaluse vähenemisest

või

D Kahjum osaluse vähenemisest

K Investeering sidusettevõttesse

Sarnaselt investeeringuobjekti aktsiakapitali suurendamisega käsitletakse raamatupidamises ka võimalikku aktsiakapitali vähendamist.

(c) Kohustusliku reservkapitali moodustamine sidusettevõtte bilansis

Sidusettevõtte suurendab oma reservkapitali 100 ühiku võrra, kasutades selleks eelmiste perioodide jaotamata kasumit.

Sidusettevõtte omakapitali sees toimuv ümberliigitamine ühelt kirjelt teisele ei muuda sidusettevõtte netovara ega tema väärtust investori jaoks, mistõttu sellist tehingut ei kajastata investori aruannetes.

LISA 4 – NÄITED TEHINGUTE KOHTA VÄHEMUSOSALUSEGA**Näide 4.1 – Vähemusosaluse soetused**

Emaettevõtte A omab 60%-list osalust tütaretevõttes B. Emaettevõtte A konsolideeritud aruandes (mis võtab arvesse ka ostuanalüüsis tehtud õiglase väärtuse korrigeerimisi) kajastub tütaretevõtte netovara seisuga 31.12.20X1 summas 3 500 000 eurot, mis jaguneb emaettevõtte ja vähemusosanike vahel järgnevalt:

Netovara	3 500 000
sh emaettevõttele B kuuluv osa (60%)	2 100 000
vähemusosalusele kuuluv osa (40%)	1 400 000

1.01.20X2 soetas emaettevõtte veel täiendavalt 20% tütaretevõtte aktsiatest makstes selle eest 900 000 eurot.

Tütaretevõtte 20%-lise vähemusosaluse bilansiline väärtus emaettevõtte konsolideeritud aruandes on 700 000 eurot (s.o $1\,400\,000 / 40\% * 20\%$). Seega on vähemusosaluse soetusmaksumus 200 000 euro võrra selle bilansilisest väärtusest suurem ($900\,000 - 700\,000$). Konsolideeritud aruandes tehakse järgmine kanne:

D Vähemusosalus	700 000
D Jaotamata kasum	200 000
K Raha	900 000

Näide 4.2 – Vähemusosaluse müügid

Algandmed samad, mis näites 4.1, kuid nüüd müüb emaettevõtte 1.01.20X2 5% tütaretevõtte aktsiatest hinnaga 300 000 eurot.

Tütaretevõtte 5%-lise vähemusosaluse bilansiline väärtus emaettevõtte konsolideeritud aruandes on 175 000 eurot (s.o $1\,400\,000 / 40\% * 5\%$). Seega on vähemusosaluse müügihind 125 000 euro võrra selle bilansilisest väärtusest suurem ($300\,000 - 175\,000$ eurot).

Konsolideeritud aruandes tehakse järgmine kanne:

D Raha	300 000
K Vähemusosalus	175 000
K Jaotamata kasum	125 000

LISA 5 – NÄITED ÜHINEMISTE JA JAGUNEMISTE KOHTA**Näide 5.1A – Emaettevõtte ühinemine tüdarettevõttega**

Ettevõtte A soetas 31.12.20X0 100% ettevõtte B aktsiatest hinnaga 100 000 eurot. Äriühenduse käigus koostati ostuanalüüs, milles korrigeeriti ettevõtte B netovara õiglasele väärtusele:

Ostuanalüüs seisuga 31.12.20X0:

Omandatud netovara	Bilansilised väärtused	Korrigeerimised	Õiglased väärtused
Varad			
Raha	10 000	0	10 000
Nõuded ostjatele	20 000	0	20 000
Varud	120 000	-10 000	110 000
Põhivarad	300 000	20 000	320 000
Kokku	450 000	10 000	460 000
Kohustised			
Hankijad	190 000	0	190 000
Laenud	200 000	0	200 000
Kokku	390 000	0	390 000
Netovara	60 000	10 000	70 000
Emaettevõtte osalus omandatud netovaras			70 000
Soetusmaksumus			100 000
Firmaväärtus			30 000

Ettevõtete A ja B bilansid ning konsolideeritud bilanss seisuga 31.12.20X0 on järgmised (emaettevõtte bilansis on investering tüdarettevõttesse kajastatud soetusmaksumus):

Konsolideerimine seisuga 31.12.20X0:

	A	B	Korrigeerimised	Konsolideeritud
Varad				
Raha	150 000	10 000		160 000
Nõuded ostjatele	80 000	20 000		100 000
Varud	50 000	120 000	-10 000	160 000
Antud laenud	100 000	0		100 000
Investering tüdarettevõttesse	100 000	0	-100 000	0

Firmaväärtus	0	0	30 000	30 000
Põhivarad	320 000	300 000	20 000	640 000
Kokku	800 000	450 000	-60 000	1 190 000

Kohustised	A	B	Korrigeerimised	Konsolideeritud
Hankijad	260 000	190 000		450 000
Laenud	40 000	200 000		240 000
Kokku	300 000	390 000	0	690 000
Omakapital				
Aksia(osa-)kapital	300 000	10 000	-10 000	300 000
Jaotamata kasum	100 000	30 000	-30 000	100 000
Aruandeaasta kasum	100 000	20 000	-20 000	100 000
Kokku	500 000	60 000	-60 000	500 000
Kokku	800 000	450 000	-60 000	1 190 000

Ettevõtte A omanikud otsustasid ettevõtteid A ja B ühendada selliselt, et ühendajaks on tütarettevõtte B ja ühendatavaks emaettevõtte A. Ühendamise bilansipäev on 31.12.20X1 ning tütarettevõtte B aktsiakapital ühinemise käigus ei muutu.

Ettevõtete A ja B bilansid ja kasumiaruanded ning konsolideeritud bilanss ja kasumiaruanne seisuga 31.12.20X1 (vahetult enne ühinemist) on järgmised:

Konsolideerimine seisuga 31.12.20X1

BILANSS	A	B	Korrigeerimised	Konsolideeritud
Varad				
Raha	260 000	60 000		320 000
Nõuded ostjatele	120 000	30 000		150 000
Nõuded ettevõtte A vastu	0	10 000	-10 000	0
Varud ¹	100 000	120 000		220 000
Antud laenud	50 000	0		50 000
Investeering tütarettevõttesse	100 000	0	-100 000	0
Firmaväärtus ²	0	0	27 000	27 000
Põhivarad ²	320 000	280 000	18 000	618 000
Kokku	950 000	500 000	-65 000	1 385 000
Kohustised				
Hankijad	250 000	190 000		440 000
Kohustised ettevõtte B ees	10 000	0	-10 000	0
Laenud	40 000	200 000		240 000
Kokku	300 000	390 000	-10 000	680 000
Omakapital				
Aksia(osa-)kapital	300 000	10 000	-10 000	300 000
Jaotamata kasum	200 000	50 000	-50 000	200 000
Aruandeaasta kasum	150 000	50 000	5 000	205 000

Kokku omakapital	650 000	110 000	-55 000	705 000
Kokku	950 000	500 000	-65 000	1 385 000

¹ Ostuanalüüsis allahinnatud varud müüdi aruandeaastal.

² Kasulik eluiga 10 aastat.

KASUMIARUANNE	A	B	Korrigeerimised	Konsolideeritud
Müügitulu	900 000	400 000		1 300 000
Kaubad, toore, materjal ja teenused ¹	-500 000	-200 000	10 000	-690 000
Mitmesugused tegevuskulud	-90 000	-60 000		-150 000
Tööjõukulud	-100 000	-50 000		-150 000
Põhivarade kulum ja väärtuse langus ²	-50 000	-40 000	³ -5 000	-95 000
Kokku ärikasum	160 000	50 000	5 000	215 000
Finantstulud ja -kulud	-10 000	0		-10 000
Aruandeaasta kasum	150 000	50 000	5 000	205 000

¹ Ostuanalüüsis allahinnatud varud müüdi aruandeaastal.

² Kasulik eluiga 10 aastat.

³ Firmaväärtuse ja ostuanalüüsis üleshinnatud põhivara täiendav kulum.

Alates 31.12.20X1 hakkab ettevõtte B mõlema ühinenud ettevõtte varasid ja kohustisi ning tulusid ja kulusid kajastama rida-realt kasutades samu bilansilisi väärtusi, mis on kajastatud konsolideeritud aruannetes. Seega peab ettevõtte B:

- kajastama kõik ettevõtte A varad (välja arvatud investering ettevõttesse B) ja kohustused oma bilansis ettevõtte A bilansilises väärtuses;
- kajastama enda varasid ja kohustusi väärtuses, mida kasutati konsolideerimisel (sealhulgas võtma arvele firmaväärtuse);
- kajastama ühinemise käigus tekkinud netovara muutust sobival omakapitali kirjel.

Ettevõtte B bilanss vahetult enne ja peale ühinemise kannete tegemist seisuga 31.12.20X1

BILANSS	B enne ühinemise kandeid	A-st tulevad varad ja kohustused	Ühinemisest tulenevad täiendavad kanded	B peale ühinemise kandeid
Varad				
Raha	60 000	260 000		320 000
Nõuded	30 000	120 000		150 000
Nõuded ettevõtte A vastu	10 000		¹ -10 000	0
Varud	120 000	100 000		220 000
Antud laenud	0	50 000		50 000

Investeering tütarettvõttesse	0	² 0		0
Firmaväärtus	0	0	³ 27 000	27 000
Põhivarad	280 000	320 000	³ 18 000	618 000
Kokku	500 000	850 000	35 000	1 385 000
Kohustised				
Hankijad	190 000	260 000		450 000
Kohustised ettevõtte B ees	0	10 000	¹ -10 000	0
Laenud	200 000	40 000		240 000
Kokku	390 000	310 000	-10 000	690 000
Omakapital				
Aksia(osa-)kapital	10 000			10 000
Jaotamata kasum	50 000		⁴ 440 000	490 000
Aruandeaasta kasum	50 000		⁵ 155 000	205 000
Kokku	110 000	0	595 000	705 000
Kokku	500 000	310 000	585 000	1 395 000

¹ Elimineeritakse omavahelised nõuded ja kohustised.

² Investeeringut B-sse ei kaasata.

³ Kajastatakse bilansilises väärtuses (konsolideeritud aruandest).

⁴ Antud näites on netovara muutus kajastatud jaotamata kasumi kirjel.

⁵ Aruandeaasta kasum võrdub konsolideeritud aruandes kajastatud aruandeaasta kasumiga.

Aastaruande koostamise üks alusprintsippe on lähtumine tehingute majanduslikust sisust. Kuigi ettevõtte B ei ole olnud emaettevõtte ega seetõttu kohustatud koostama konsolideeritud aruannet, siis majanduslikust sisust lähtudes on ta sisuline õigusjärglane sellele kontsernile, mis eksisteeris perioodil 31.12.20X0 kuni 31.12.20X1. Seetõttu koostavad ettevõtted A ja B oma aruandeid perioodide 20X0 kuni 20X2 kohta järgmiselt:

- 20X0: A koostab konsolideeritud aruande (võrdlusandmed on A konsolideerimata andmed 20X-1 kohta), B koostab konsolideerimata aruande;
- 20X1: A koostab lõppbilansi (kuna on ühendatav ettevõtte), B koostab juriidilise vormi poolest konsolideerimata aruande, milles aruandeaasta andmed on konsolideeritud ning võrdlusandmed 20X0 kohta on ettevõtte A 20X0 konsolideeritud aruandest (välja arvatud aktsia(osa)kapital);
- 20X2: B koostab konsolideerimata aruande, võrdlusandmed 20X1 kohta on ettevõtte B 20X1 aruandest.

Näide 5.1B – Emaettevõtte ühinemine tütarettvõttega

Ettevõtte A (emaettevõtte) asutati 1.03.20X1 ning ta omandas 1.05.20X2 sõltumatute osapoolte vahelise äriühenduse käigus ettevõtte B (tütarettvõtte), mis oli tegutsenud juba üle kümne aasta. 1.07.20X2 ettevõtted ühendati, kusjuures juriidiliselt oli ühendajaks ettevõtte B.

Juhul, kui tütarettvõtte omandati sõltumatute ettevõtete vahelise äriühenduse käigus, siis kajastatakse ühendatud ettevõtte aruannetes emaettevõtte finantsnäitajad alates varaseima aruandes kajastatud perioodi algusest (või alates emaettevõtte loomisest,

juhul kui see toimus hiljem) ning tütarettevõtte finantsnäitajad alates tema omandamise hetkest (sõltumata sellest, milline ettevõtte on juriidiliselt ühendaja ja ühendatav).

Ühendatud ettevõtte 20X2 aruandes kajastatakse:

- Ettevõtte A finantsnäitajad alates tema loomisest (1.03.20X1 - 31.12.20X2)
- Ettevõtte B finantsnäitajad alates tema omandamise hetkest, kasutades ostuanalüüsis hinnatud väärtusi (1.05.20X2 - 31.12.20X2)

Näide 5.2A – Ettevõtte jagunemine ühise kontrolli all

Ettevõttel A on kaks omanikku, X ja Y, kes omavad vastavalt 70% ja 30% suurusi osalusi. Ettevõtetest A eraldub üks äritegevus, mis antakse uude loodavasse ettevõttesse B. Mõlema ettevõtte osalused kuuluvad samadele omanikele. Üleantava netovaraga tehakse mitterahaline sissemaks vastuvõtva ettevõtte B osakapitali. Üleantav netovara koosneb:

- Nõuded	50 000
- Varud	30 000
- Põhivarad	70 000 (sh soetusmaksumus 100 000 eurot ja akumulieeritud kulum 30 000 eurot)
- Kohustised	50 000
Kokku netovara	100 000

Üleantava netovara harilik väärtuse, mis on hinnatud ettevõtte B osakapitali mitterahalise sissemaks jaoks, leidmisel hinnati, et nõuete, varude ja kohustiste harilik väärtus on võrdne nende bilansilise väärtusega, kuid põhivarade harilik väärtus on 90 000 eurot. Seetõttu on netovara harilik väärtus kokku 120 000 eurot ning omanik otsustas, et loodava ettevõtte B osakapitali suurus saab olema 120 000 eurot.

Kuna sellises jagunemises ei ole toimunud muutusi omanikule kuuluva vara kogumis tervikuna, siis ühe ettevõtte omakapitali vähenemine peab võrduma teise ettevõtte omakapitali suurenemisega, mistõttu üleantud netovara võetakse ettevõttes B arvele selle netovara bilansilises väärtuses, mis sellel oli ettevõtte A raamatupidamisarvestuses.

Jagunemisel tehtavad kanded ettevõtte A raamatupidamises:

K Nõuded	50 000
K Varud	30 000
K Põhivara soetusmaksumus	100 000
D Akumulieeritud kulum	30 000
D Kohustised	50 000
D Omakapital	100 000

NB! Juhul kui ettevõtte B osanikuks saab ettevõtte A, mitte ettevõtte A omanik, siis kajastab ettevõtte A oma bilansis investeringut ettevõttesse B. Selle investeringu soetusmaksumus võrdub üleantud netovara bilansilise maksumusega ning selle summaga ei korrigeerita muud omakapitali. Jagunemise hetkel koostatav ettevõtte A konsolideeritud bilanss võrdub jagunemiseelse ettevõtte A bilansiga.

Jagunemisel tehtavad kanded ettevõtte B raamatupidamises:

D Nõuded	50 000
D Varud	30 000

D Põhivara soetusmaksumus	100 000
K Akumuleeritud kulum	30 000
K Kohustised	50 000
K Osakapital	120 000
D Omakapital	20 000

Näide 5.2B – Ettevõtte jagunemine sõltumatule osapoolele

Ettevõttel A on kaks omanikku, X ja Y, kes omavad vastavalt 70% ja 30% suurusi osalusi. Ettevõtte A eraldub üks äritegevus, mis antakse osanikule Y kuuluvale ettevõttele B. Osanikule Y kuuluv osa ettevõttes A tühistatakse. Üleantava netovaraga tehakse mitterahaline sissemaks vastuvõtva ettevõtte B osakapitali.

Üleantav netovara koosneb:

- Nõuded	50 000	
- Varud	30 000	
- Põhivarad	70 000	(sh soetusmaksumus 100 000 eurot ja akumuleeritud kulum 30 000 eurot)
- Kohustised	50 000	
Kokku netovara	100 000	

Üleantava netovara hariliku väärtuse, mis on hinnatud ettevõtte B osakapitali mitterahalise sissemaks jaoks, leidmisel hinnati, et nõuete, varude ja kohustiste harilik väärtus on võrdne nende bilansilise väärtusega, kuid põhivarade harilik väärtus on 90 000 eurot. Seetõttu on netovara harilik väärtus kokku 120 000 eurot ning osanik Y otsustas, et ettevõtte B täiendava osakapitali suurus saab olema 120 000 eurot.

Erinevalt näites 5.2A kirjeldatud olukorrast on siin jaguneval ettevõttel kaks omanikku, kes nõ lahutavad oma ärid ja jäävad peale jagunemist üksteisest sõltumatult tegutsema. Sellisel juhul tuleb ettevõttes B kaaluda, kas jagunemisel saadud netovara moodustab äritegevuse ning seetõttu peaks lähtuma äriühenduse kajastamisest ostumeetodi põhimõtetest.

Antud näites on ettevõtte B jagunemise käigus saanud ettevõttes A olnud äritegevuse koos selle juurde kuuluvate netovaradega ning see vastab äriühenduse definitsioonile. Kuna jagunemise käigus muutus sellise äritegevuse valitseva mõju omaja (ettevõttes A oli selleks omanik X, ettevõttes B aga omanik Y), siis on õigustatud ostumeetodi kasutamine sellise äriühenduse kajastamisel.

Jagunemisel tehtavad kanded ettevõtte A raamatupidamises:

K Nõuded	50 000
K Varud	30 000
K Põhivara soetusmaksumus	100 000
D Akumuleeritud kulum	30 000
D Kohustised	50 000
D Omakapital	100 000

Jagunemisel tehtavad kanded ettevõtte B raamatupidamises:

D Nõuded	50 000
D Varud	30 000

D Põhivara soetusmaksumus	90 000
K Akumuleeritud kulum	0
K Kohustised	50 000
K Osakapital	120 000